TAVASZI SZÉL ABSZTRAKTKÖTET 2015

DOKTORANDUSZOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

ASSOCIATION OF HUNGARIAN PHD AND DLA STUDENTS

Publio

Tavaszi szél – Absztraktkötet 2015

Doktoranduszok Országos Szövetsége

2015

Publio kiadó

Minden jog fenntartva!

ISBN: 978-963-397-702-6

Lectori salutem!

Szeretettel köszöntöm a Doktoranduszok Országos Szövetsége elnökségének nevében a nagy múltra visszatekintő Tavaszi Szél Konferencián!

Szervezetünk 1994 óta látja el Magyarországon a doktori képzésben részt vevő hallgatók érdekvédelmét a különböző felsőoktatási, politikai és társadalmi fórumokon. 2012-ben az új felsőoktatási törvény rendelkezett a Doktoranduszok Országos Szövetségének köztestületi rangra e meléséről és megalakította a doktori képzést folytató felsőoktatási intézményekben a doktorandusz önkormányzatokat.

Szervezetünk az érdekvédelmi tevékenység mellett fontos tudományszervezési feladatokat is ellát: 2013-ban megkezdtük a tudományos osztályok rendszerének kialakítását. Ezen osztályokban a magyarországi és határon túli doktoranduszok tudományágak szerinti besorolásban tevékenykedhetnek egymás és a szervezet közös sikere érdekében. Mára a DOSz 20 tudományos osztállyal és mintegy 500 fiatal kutatóval áll a társadalom és a tudomány rendelkezésére. Az osztályokban a tagok közös tudományos és szakmai rendezvények, kutatások és kapcsolatteremtő események részesei lehetnek egy igen aktív, fiatal, ambiciózus közösségben. Ezúton is invitálok minden kedves kollégát a tudományos osztályok soraiba, rendezvényeire!

A DOSz küldetése, hogy társadalmilag beágyazott szervezetként a doktori képzésben résztvevők számára kitárja a lehetőségeket, támogassa munkájukat és magát tudatosan alakító közösséget formáljon. Ennek érdekében hívunk és várunk minden doktoranduszt a szervezet kötelékébe, hogy együtt építhessük tovább a szervezet jövőjét, melynek jelmondata kifejezi lényegét:
„Közösség a tudományért.”

Immár közel két évtizede rendezzük meg a fiatal magyar kutatók „világtalálkozóját”, a Tavaszi Szél elnevezésű nemzetközi, tudományos konferenciát, mely az utóbbi években jelentősen kibővült és a klasszikus konferencia lehetőségek mellett igazán unikálissá vált.
A konferencia, a multidiszciplinaritás jegyében, remek lehetőséget teremt a kollégák számára az azonos és eltérő területeken megjelenő legújabb tudományos eredmények megismerésére. A Tavaszi Szél mindig többet kíván nyújtani egy átlagos konferenciánál, ezért lehetőséget biztosítunk közösségi programokon való részvételre.

Biztos vagyok benne, hogy Eger városa és az Eszterházy Károly Főiskola méltó helyszíne lesz az idei konferenciának és maradandó emlékeket fog nyújtani minden kedves vendégünk számára! Az elnökség nevében ezúton is köszönöm a város, a Főiskola és a szponzoraink támogatását, mely nélkül nem lehetne sikeres a rendezvény.

Sikeres előadásokat és kellemes hétvégét kívánok minden kedves vendégünk számára!

Üdvözlettel:
Keresztes Gábor
elnök

Sopron, 2015. 03. 25.

Agrártudományi Szekció

Tájváltozás kutatás eredményei magyar és spanyol példán. "reziliencia táji kontextusban". Árgyelán Tímea

A klasszikus értelemben vett földhasználat a termőföld művelésbe vételét jelenti. Mai megközelítésben a földhasználat egy adott terület teljes körű használatát, így a művelési ágak elhelyezkedését, kapcsolódásuk rendszerét és a környezethez való viszonyát jelenti. Ez nem jelent mást, mint hogy a termőföldek hasznosításával, védelmével és a használat nyilvántartásával megegyező állapot is földhasználat.

A történelmi tájkutatások segítségével tanulmányozzuk különböző időszakok földhasználatát, azok rendszerét és a művelési módszereket. Hogy miért van szükség a tájváltozások, pontosabban a tájhasználatok térbeli rendszerének megváltozására irányuló kutatásokra, arra a környezet gyors és tartós hatású megváltozása a magyarázat. Szemben azzal, hogy például a talajképződés évmilliók eredménye, az emberi tevékenység mégis sokszor drasztikus és visszafordíthatatlan következményeket eredményez. Erre példa a XX. századi iparosodás és a hozzá kapcsolódó urbanizáció és bár más módon, de a 2008-as recesszió is a földhasználatok hirtelen felszámolásával, és a felhagyott területek számának rohamos növekedésével. Minden antropogén felszínmódosítással, beépítéssel csökken a természetes élettér, sérül a természet önfenntartó ereje, és a környezet állapota is megváltozik. Ebből következik az, hogy a maradék termőterületekkel egyre céltudatosabban kell gazdálkodnunk. Kutatásomban a következő két mintaterületen mutatom be a hagyományos tájhasználatok változását.

Magyarországon a szőlőművelés meghonosodása a római korhoz köthető. Ennek a hagyománynak a lenyomatát őrzi a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz és a Balaton vízgyűjtőjéhez tartozó Káli-medence is, ahol különösen fontos feladat a fenntartható mezőgazdaság megvalósítása. Szintén hasonló időtávra visszanyúló tájhagyományokkal és tájérzékenységgel rendelkezik a mediterrán ívben elhelyezkedő, történelmi struktúrájú és mezőgazdasági aktivitású kelet-spanyolországi Huerta de Valencia. Esetében ugyan a földhasználat eltérő, arab időkre visszanyúló öntözéses földművelés, azonban a tájrészlet tájváltozásokra adott reakciója hasonló, mint hazai párjáé. Hangsúlyozni kell, hogy az ilyen nagy múltú mezőgazdasági területeken a földhasználatot a domborzati-, talaj és éghajlati tényezőkön kívül a tulajdonviszonyok és a hagyományok alakítanak. Ez azt jelenti, hogy a földhasználat fizikai módosulásán kívüli tényezőket is számba kell venni. Az elmúlt évtizedben az eddig pusztán ökoszisztémákra használt „reziliencia" fogalmát - ma már felismerve annak a szocio-ökológiai jelentőségét- a „kultúrtájak" leírására is alkalmazzák.

Ez táji kontextusban a táj ellenálló-képességére, stabilitására alkalmas leíró módszerrel állapítható meg, azonban estében, szemben a tájstabilitást leírókkal, kritérium a tájhoz kötődő hagyományok figyelembe vétele is. Egyszóval táji rezilencia az a képesség, amely a tájökológiai rendszerek alapvető karakterváltozása nélkül képessé teszik a tájat zavarást követően helyreállítani. Mind a Káli-medence, mind a Huerta egy –egy ilyen értelemben reziliens táj. Jelen kutatásban ennek bizonyítását mutatom be.

A tájváltozás érékelése és a tájtörténeti kutatások rávezetnek a reziliencia és a fenntarthatóság megfejtéséhez egyes „kultúrtájakban", s erre mindkét mintaterület elemzése alkalmas.

Kulcsszavak: földhasználat, tájváltozás, reziliencia, tájökológia, tájkarakter

Felhasznált irodalom:

Birkás Márta (2006): Földművelés és földhasználat. Mezőgazda Kiadó. Budapest.

Dömsödi János (2006): Földhasználat. Dialóg Campus Kiadó. Pécs-Budapest.

Ángyán J. – Fésűs I. – Podmaniczky L. – Tar F. (szerk.) (1999): Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program a környezetkímélő, a természet védelmét és a táj megőrzését szolgáló mezőgazdasági termelési módszerek támogatására. I. kötet. FVM agrár-környezetvédelmi kötetek. Budapest

Kirchoff T. – Brand F. S. – Hiheisel D. (2012): Cultural landscapes as resilient social-ecological systems: transformation of a classical paradigm or a novel approach?, in T. Plieninger and C. Bieling, Ed. Resilience and the cultural landscape: understanding and managing change in human-shaped environments. Cambridge University Press, Cambridge, UK. pp. 49-64

Complexity of ecosystem services in agricultural fields, in particular the biodiversity Csíder Ibolya

Since the Convention on Biological Diversity a lot of papers have been published how to measure and value biodiversity. In the last decades publications on man-made ecosystems especially on agroecosystems become more frequent and play a significant role in the provision of ecosystem services.

There is a uniform definition for biodiversity in general, however, in terms of agroecosystems and their services (including biodiversity) many weaknesses can be identified. The objective of this paper is to explore some of these problems with especial regard to different definitions and terms and to the farmland ecosystem services.

The very technical and economic progress on which human food security has relied, and continues to depend, has diminished the provision of the positive environmental and cultural services. The population and economic growth fostered by this technical progress together with the sheer impact of the more productive farming has wrought a heavy price on the environment. In Europe, habitats associated with agriculture, such as grasslands, support threatened and declining species and provide important ecosystem services, yet have the worst conservation status among all ecosystem. Farmland ecosystems need more special and complex conservation activities (regardless of it is about conserving species, habitats or ecosystem services) than natural ones. While conservation strategies of natural ecosystems are more homogeneous (should be prepared only for a few habitats) farmland ecosystems need a more heterogeneous approach because they have three different subsystems: the revenue-generating one (agricultural areas), the natural/semi-natural one and the human one (infrastructure).

It is very difficult to develop such practices which are able to measure farmland ecosystem services and also consider resources for operation. Theories and measures of market failures, externalities and public goods are quite complex and have many pitfalls. Theories and measures rest on firm foundations if considered and well defined land use elements are operated with special environmental targets. The aim of this study is to present some practices for agricultural lands to conserve biodiversity.

It is relevant both for theoretical and practical activities to make biodiversity measurable so exact concepts should be supported with obvious results both in global and local scales. Quantitative

measures also make for natural science researches and economic analysis possible to describe conditions more evidently. It is in the interests of all that the nature and scale of the market failures is robustly measured. The evidence that human activity is undermining the natural ecosystems on which we depend has steadily accumulated over recent decades. A large evidence base has been assembled tracking mostly physical indicators of how both the stock of environmental capital and the flows of environmental services from this stock have diminished. Despite such indicators the combined policy action to do anything about it has been, and remains inadequate. The aim of the study is to demonstrate some methods which are able to improve the conditions of ecosystem services associated with agriculture considering economic, social and environmental standpoints as well.

According to agroecosystems many ecosystem services could be defined and primary targets of all the relevant stakeholders are to correct the conditions of these services. One solution could be to adopt a more complex system which has some ecological and environmental components (air, water and soil pollution) and also takes in to consideration the efficiency of agricultural production. This review highlights on that regardless of chosen practices mentioned in this study, the major aim is to prepare and adapt a system which has complex standpoints (concentrating not only on agricultural or nature conservation targets) and which is able to create indices (results) for political decisions and strategies.

Keywords: biodiversity, ecosystem services, human well-being, sustainable agriculture, multifunction

A SZŐLŐ KORAI TŐKEELHALÁSÁÉRT FELELŐS KÓROKOZÓK AZONOSÍTÁSACSIKÓS Anett, VÁCZI Kálmán Zoltán

Napjainkban a szőlő korai tőkeelhalása egyre súlyosabb károkat jelent az ültetvényekben. A fertőzések kialakulásáért számos gombafaj együttes megjelenése a felelős. A betegség tünetei közé tartozik a különböző nekrózisok és hosszirányú léziók megjelenése a szőlőtőkéken, valamint a növényi részek kiszáradása, rákosodása és elhalása. A tőkéket veszélyeztető kórokozók közül az Esca-betegséget, a Petri-betegséget és a kordonkar elhalást okozó fajokat tartják a legjelentősebbeknek. A növénypatogén gombák elleni hatékony védekezés fontos feltétele a kórokozók biológiájának alapos ismerete, ezért nemrég megkezdett kutatómunkánk Magyarország különböző borvidékeiről begyűjtött nagyszámú, a korai tőkeelhalás tüneteit mutató tőkék kórokozóinak vizsgálatára irányul az rDNS ITS régiók szekvencia meghatározásával.

A különböző borvidékekről begyűjtött, a korai tőkeelhalás különböző tüneteit mutató tőkék feldolgozása során metszeteket vágtunk ki, melyekből tiszta tenyészeteket készítettünk. A PDA táptalajon fenntartott telepek micéliumából steril körülmények között nyertük ki a teljes genomi DNS-t. A DNS kivonást NukleoSpin-Plant II Kit (MACHEREY-NAGEL) felhasználásával végeztük. Izolálás után a kórokozók molekuláris azonosításához PCR-módszerrel felsokszoroztuk az rDNS ITS régiót, gomba-specifikus primerek felhasználásával. A PCR-termékek ellenőrzése QIAxcel ScreenGel szoftverrel (Qiagen, USA), tisztítása pedig Quantum Prep PCR Kleen Spin Columns (BIO-RAD) segítségével történt. A tisztított PCR termékek szekvenáláshoz szükséges koncentrációját NanoDrop 2000 (Thermo Scientific, USA) spektrofotométer segítségével állítottuk be. A PCR-termékek nukleotid-sorrendjét az Eurofins Genomics (GERMANY) határozta meg. Az így kapott ITS-szekvenciák alapján lehetővé vált az általunk izolált kórokozók faj-, ill. egyes esetekben nemzetség-szintű azonosítása. A kórokozók populációinak struktúráját további vizsgálatok, illetve újabb genomi markerek segítségével tervezzük feltárni.

Kulcsszavak: Tőkeelhalás, ITS-régió, szekvencia-elemzés

„A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg."

A kutatáshoz előzményként kapcsolódik a Nemzeti Innovációs Hivatal támogatásával a TECH_08-A3/2-2008-0375 szerződésszámú projekt. A projekt megvalósulási ideje: 2009-2013.

Bioaktív takarmány-kiegészítők hatása intenzíven nevelt pontyivadék (Cyprinus carpio) termelési paramétereire

Csorvási Éva, Fehér Milán, Juhász Péter, Stündl László, Bársony Péter

A halastavakban rejlő jelentős termelési lehetőségekből kifolyólag, a haltermelés-fejlesztés egyik legkézenfekvőbb területe a halastavakban rejlő termelésbiológiai potenciál jobb kihasználása.

A megfelelő mennyiségű és minőségű halhús előállításához a tógazdasági haltermelőknek korszerű takarmányozási-technológiákra van szükségük. Az utóbbi időben a jó minőségű, teljes értékű haltápok elérhetővé válásával, a pontycentrikus termelés intenzifikálása előtérbe került. A tápok, takarmány kiegészítőkkel történő dúsításával javulhat a takarmányhasznosulás, gyorsabb növekedésre, illetve egy egészségesebb állományra tehetünk szert.

Ponty ivadékokkal végzett 8 hetes takarmányozási kísérletünkben, egy kereskedelmi forgalomban kapható tápot egészítettünk ki különböző dózisokban, egy kizárólag természetes anyagokat tartalmazó ásványi takarmány alapanyag készítménnyel, illetve egy ugyancsak természetes eredetű probiotikummal. Mindkét anyagot 0,5; 1 és 2 %-ban adagoltuk a ledarált táphoz, majd azt újraformáztuk. A kísérlet időtartama alatt napi háromszori etetéssel, ad libitum takarmányoztuk a halakat.

A 8. hét végén kapott eredményeink alapján elmondható, hogy a huminsav tartalmú szerves ásványi kiegészítő, melyet kísérletünkben használtunk, elősegíti a fajlagos takarmány felhasználás javulását, de nem éri el a probiotikus kiegészítőnél kapott értékeket. Minél nagyobb dózisban alkalmaztuk a huminsavas kiegészítést, a takarmány-együttható értéke annál kedvezőbb volt, míg ez a probiotikum esetében nem mondható el. A kapott FCR értékekből kiemelkedő eredményt adott a 0,5%-ban dúsított probiotikus kezelés, amely jelentős különbséget mutat a kontroll csoporthoz viszonyítva. Itt mutatkozik meg leginkább a takarmány-kiegészítő etetésének azon előnye, miszerint javul a takarmányhasznosulás.

Mind a huminsav, mind pedig a probiotikum kiegészítés immunrendszerre ható pozitív tulajdonságát tükrözi a megmaradás is. A pontyok egészségesebbek, ellenállóbbak lettek, és nagyobb súlygyarapodást értek el csekély mértékű elhullás mellett.

A két alkalmazott takarmány-kiegészítővel kezelt csoportokat összevetve megfigyelhető, hogy a probiotikus készítménnyel való kiegészítés minden alkalmazott mennyiségében felülmúlta a huminsavas kiegészítéssel etetett csoportokat, az átlagsúlyok és a biomassza tekintetében egyaránt.

8 hetes kísérletünk befejeztével a tendenciák alapján elmondható, hogy a huminsav tartalmú ásványi kiegészítő és a probiotikus kiegészítő is hatékonyan alkalmazható a pontyok utónevelésében.

Kulcsszavak: ponty, táp, probiotikum, huminsav

Város-vidék kapcsolatok a hazai vidékfejlesztési tervdokumentumokban DANCSOKNÉ FÓRIS Edina

Bevezetés (a téma aktualitása, hipotézis)

A hazai urbanizációs folyamatok, az értelmiség városokba vándorlása, az apró- és kisfalvak fokozatos kiürülése, mind olyan jelenségek, amelyek a város-vidék kapcsolat egyensúlyának biztosítását az országos és a helyi vidékfejlesztési tervezés egyik kiemelt céljává teszik.

Számos európai politikai dokumentum (mint például a Vidéki Térségek Európai Chartája, a Corki nyilatkozat, a Területi Agenda 2020), valamint a vonatkozó tudományos kutatások (mint például az ESPON vagy a hazai Vidékkutatási Program) egyaránt foglalkoznak az Európa-szerte ismerős leszakadási folyamattal, amely elsősorban a falvakat érinti, de hatásukban az egész vidéki térségre kiterjednek. A vidék élhetőségének egyik kulcseleme a városokkal való viszony harmonikussá tétele, ezért szerepel ez horizontális elvként a Magyar Nemzeti Vidékstratégiában is. Nem új keletűek a vidéki térségek leszakadási folyamatai, mégsem látszik az évtizedek óta tartó támogatásokat megalapozó terület- és vidékpolitikának olyan eredménye, amely megfordította volna ezt a folyamatot, vagy legalább a vidék válságából kivezető utat megmutatta volna, megnyugtatva a vidéki területek értékeinek fennmaradásáért aggódókat. Joggal fogalmazódik meg tehát az a feltételezés, hogy a vidékfejlesztési tervezésben a legfelsőbb szintet követő programozásnál a város-vidék kapcsolat témaköre elvész a megvalósítandó vidékpolitikai célok halmazában.

A kutatás módszere

Kutatásommal a fenti feltételezés valóságtartalmának járok utána: megvizsgálom a hazai országos vidékfejlesztési dokumentumokat a SAPARD programtól napjainkig, valamint négy mintaterülethez kapcsolódóan a legutóbbi ciklusban készült helyi vidékfejlesztési stratégiákat. Azt elemzem, hogy a város-vidék kapcsolat hogyan jelenik meg

- a célok
- a helyzetfeltárás és az
- intézkedések

leírásában. Értékelem ezek koherenciáját az egyes dokumentumokon belül. A célokat összevetem a nemzetközi dokumentumokban található célrendszerrel, valamint értékelem az azoknak való megfelelést is.

A kutatás várható eredménye, távlati célok

Eddigi elemzéseim alapján nem tűnik megalapozatlannak a fenti feltételezés, vagyis a város-vidék kapcsolatok nem kapnak megfelelő hangsúlyt a vidékfejlesztési tervezési dokumentumokban. Valószínűnek látszik azonban, hogy lehet találni eszközöket még az egyes projektek finanszírozhatóságát megalapozó helyi vidékfejlesztési stratégiákban is, amelyek hozzásegíthetnek a vidékpolitikai dokumentumokban megfogalmazott cél eléréséhez, a város-vidék kapcsolatok harmonikussá válásához. Kutatási eredményeim között ilyen eszközök használatára is teszek javaslatot.

Kulcsszavak: vidékfejlesztés, város-vidék kapcsolat, tervezés

Felhasznált irodalom:

Az Európai Unió Területi Agendája 2020.

The Cork Declaration, 1996

Kézikönyv az Európai Unió Területi Agendájának hazai érvényesítéséhez, NFGM, VÁTI Nonprofit Kft., 2010

A Magyarország SAPARD terve 2000-2006

Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program és a Program-kiegészítődokumentum 2004-2006

Nemzeti Vidékfejlesztési Terv

Új Magyarország Vidékfejlesztési Program 2007-2013

Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020

Vidékfejlesztési Program 2014-2020 tervezete

Helyi vidékfejlesztési stratégia felülvizsgálata (2013) Balaton-felvidéki Akciócsoport LEADER Közösség, Éltető Balaton-felvidékért Egyesület

Helyi Vidékfejlesztési Stratégia (2008) HAJT-A Csapat

A Cserhátalja és a Nyugat-Mátra Európában, A Cserhátalja LEADER Helyi Akciócsoport Helyi Vidékfejlesztési Stratégiája (2011)

Koppányvölgyi Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület Helyi Vidékfejlesztési Stratégiája (2011)

The losses due to displaced abomasum on a large-scale Hungarian dairy farm: a case study FODOR István, BICZÓ András, Matyovszky Balázs, ÓZSVÁRI László

Displaced abomasum (DA) occurs primarily in high-yielding dairy herds. Transition cows are at the highest risk. DA is a chronic disease, which leads to significant production losses, thus, the emphasis is on the prevention. The incidence of this disease shows large variation among dairy herds, but in dairies, which experience DA cases frequently, substantial economic losses may occur. Considering one particular farm, the frequency of the occurrence of DA can vary from one year to another. It is important to note, that the incidence of the displaced abomasum may seem low in many Hungarian dairy farms, because cows are not being monitored for this animal health disorder, therefore a significant source of loss may remain uncovered. Imbalanced feed composition and feeding mismanagement are among the most important risk factors of this disease.

In the present study the financial losses related to DA were investigated in a Western-Hungarian 900-cow Holstein-Friesian dairy farm in 2012 and 2013. In these years, the prevalence of the displaced abomasum was three times higher than in the preceding years. Altogether the production data of 164 DA-affected cows were included in our study. DA-positive cows produced 2,857 kg less milk annually than their healthy herdmates. Their calving interval was 56.5 days longer and 1.87 more inseminations were needful to conceive, as well. 28 cows were culled due to DA during the study period. The partial budget approach was used to quantify per-case and farm-level losses (1 EUR= 300 HUF). By using this method, the additional revenues stemming from the absence of the disease can be quantified.

A DA case amounted to be 407,241 HUF (1,357 EUR), this meant approximately 33.4 million HUF (111,313 EUR) loss on farm-level annually. 43.41% (176,803 HUF, 589.34 EUR) of this was related to the decreased milk receipts, which was the major source of economic loss in DA. Longer calving interval turned out to be the second most important expenditure, which accounted for 23.59%

(96,084 HUF, 320.28 EUR) of the total DA-related losses. The culling of 28 cows because of DA cost 5.9 million HUF (19,675 EUR) per year, meaning that culling cost was the third largest cost item (71,980 HUF, 239.93 EUR per DA case). Further loss sources were increased mortality (25,076 HUF, 83.59 EUR, 6.16%), veterinary costs (20,975 HUF, 69.92 EUR, 5.15%), discarded milk (8,981 HUF, 29.94 EUR, 2.21%) and increased semen use (7,342 HUF, 24.47 EUR, 1.80%).

As the examinations on the farm pointed out, the major contributing factor to the increased incidence of DA was the 200-300% difference between the TMR recipe and the composition of the feed actually given to the cows due to the inadequate operation of the mixer wagon. Since the end of 2013 the herd managers have put a large emphasis on the reduction on predisposing factors – such as foot health, prevention of ketosis and feeding management – and as a result, the incidence of DA cases have reduced significantly.

Keywords: dairy cattle, displaced abomasum, economic loss, disease, feeding

A TALAJ MIKROBIÓTA DNS KIVONÁSÁNAK ÉS MOLEKULÁRIS VIZSGÁLATÁNAK MÓDSZERTANI FEJLESZTÉSE GAZDAG Orsolya, KÖDÖBÖCZ László

A talaj mikrobióta meghatározó szerepet játszik a földi élet alapjául szolgáló biogeokémiai ciklusok működésében. Az agrár ökoszisztémák működésének megértése elképzelhetetlen a talaj mikrobióta szerepének megismerése nélkül. A hagyományos szelektív táptalajos eljárásokkal a teljes talaj-mikrobapopuláció 1%-át tenyészthetjük ki. A DNS-alapú vizsgálati módszerek új távlatokat nyitnak a talaj mikrobióta összetételének, működésének megismerésében.

Bár a talajból történő DNS kivonásnak számos eljárása ismert, az eltérő módszerek hatékonyságának kvantitatív összehasonlítását eddig még kevesen vizsgálták. A talaj mikrobióta közösség molekuláris módszerekkel végzett vizsgálatának alapja a DNS kivonás, melynek fő lépései: a mikróba sejtjeinek feltárása, nagy molekulasúlyú, tiszta DNS kinyerése. Az extrakció hatékonyságát befolyásolhatják a talaj fizikai és kémiai tulajdonságai, az alkalmazott DNS kivonási módszer. A talajmintából kinyerhető DNS mennyisége kevés, a kivonás reprodukálhatósága problémás. Az izolálás egyik kritikus lépése a huminsavaktól, a fehérjéktől, az ureától és a poliszacharidoktól való tisztítás.

A nukleinsav kivonás első és meghatározó lépése a fizikai sejtfeltárás, amitől a kapott talaj DNS mennyisége, minősége függ. Kutatásainkhoz martonvásári (vályog talaj) organikus gazdálkodású területről származó mintákat választottunk ki. Feltételeztük, hogy a kísérletünkben alkalmazott üveggyöngyös Zymo Research „Soil Microbe DNA MiniPrep Kit”-tel a fizikai feltárás hatékonyságát javítani lehet, melyhez 4-féle rázatási módszert teszteltünk. Az izolálás mennyiségi mutatóinak javítása különböző fizikai talajkezelési eljárásokkal történt. Az eljárás során maximális fokozaton, különböző időtartamokkal használt készülékek: sejtmalom (Beadbeater), horizontális pulsing vortex (VWR Pulsing Vortex Mixer), homogenizáló rendszer (FastPrep-24), vortex (VelpScientifica ZX3). A talajminták rázatása után a gyártó utasításit követve elvégeztük a DNS kivonást. A tisztított DNS mennyiségi és minőségi mutatóit meghatároztuk. Az izolált DNS koncentrációt ND-1000 NanoDrop spektrofotométer (Thermo Scientific) és száloptikás mikroküvetta (TrayCell, Hellma) (Thermo Spectronic, Helios Beta spektrofotométer) segítségével mértük. A DNS koncentráció meghatározásán túl (260nm) a kapott abszorbanciákból meghatároztuk a huminsav (230 nm), fehérje (280 nm) szennyeződések mennyiségét is.

A sikeres DNS kivonás után áttértünk azok PCR (Polymerase Chain Reaction) módszeres megsokszorozására. A talajbaktériumok molekuláris vizsgálatához általában a riboszóma kis

alegységében levő konzervatív, 16SrRNS-t használják fel. A rRNS-t kódoló gének konzervatív és variábilis szakaszokból állnak, így filogenetikai összefüggések vizsgálhatóak vele. A talajmintákból származó mikróba DNS-ek 16SrRNS génszakaszának egy részét baktériumokra univerzális primerpárral F984GC, R1378, és α-Proteobaktériumokra specifikus primerpárral F203α R1494, fészek PCR módszerrel felszaporítottuk, a PCR reakciót optimalizáltuk. A kapott terméket 1,5%-os agaróz gélben futtatuk meg.

A különböző időtartamokkal és rázatási módokkal végzett DNS kivonásokat összehasonlítva megállapítottuk, hogy a sejtmalommal végzett 3 perces rázatás volt a leghatékonyabb (65,87 ng/µl, 0,25g talajra vonatkoztatva). A talaj baktérium DNS-t az általunk optimalizált PCR-beállításokkal, fészek PCR technikával sikeresen felszaporítottuk. A mintáinkban molekuláris módszerekkel kimutattuk a biológiai nitrogén fixációban fontos szerepet játszó α-Proteobaktériumokat.

Kulcsszavak: talaj mikrobióta, DNS

*Növénykondicionáló készítmények hatása a paradicsom vegetatív és generatív tulajdonságaira**Horváth Dóra Elvira, sárdi Katalin*

Napjainkban az egészséges táplálkozás egyre nagyobb hangsúlyt kap, amihez nélkülözhetetlen a megfelelő minőségű termékek előállítása Ennek eléréséhez szükséges a termesztett növényeink kiegyensúlyozott tápanyagellátása, amihez a legfontosabb makroelemeken kívül a mikroelem ellátásra is figyelmet kell fordítanunk. mivel csak így érhető el megfelelő hozam és jó minőség. E célok eléréséhez nyújtanak segítséget a növekedésszabályozó és növénykondicionáló készítmények, melyek nem a károsítókkal szemben védenek, hanem elősegítik- vagy szabályozzák- a növekedést, illetve javítják a növény kondícióját, így érhetünk el jobb minőséget vagy más termesztéstechnológiai előnyt. A levéltrágyázással továbbá a talaj kedvezőtlen tápanyag-ellátottságát is kiküszöbölhetjük, így a tápanyagok közvetlenül a felhasználás helyére, a levelek sejtjeihez kerülnek, hatásukat azonnal kifejtik.

A fentieket figyelembe véve, kísérletünket kontrollált körülmények közt, tenyészedényekben végeztük. Kísérletünkben 7 kezelést alkalmaztunk, 4 ismétlésben, az alábbi kezelésekkel: K= kezeletlen kontroll, P1= csalán-fűzfa kivonat ajánlott dózis, P0,5=csalán-fűzfa kivonat ajánlott dózis fele, A1,5=algakivonat ajánlott dózis felső határa, A0,5=algakivonat ajánlott dózis alsó határa, M1=mikroelem lombtrágya ajánlott dózis, M0,5=mikroelem lombtrágya ajánlott dózis fele. Tápközegként tőzeg-perlit keveréket alkalmaztunk, tesztnövényünk egy rövid tenyészidejű determinált paradicsom (*Licopersicon esculentum L.)* fajta, a *'Manó'* volt. A kezelésekre 3 alkalommal került sor, az ajánlások alapján. 1. kezelés: kiültetés után, intenzív növekedéskor, 2.: virágzás kezdetén, 3.: termésnövekedéskor. A vegetatív paraméterek közül a tenyészidő során vizsgáltuk a növénymagasságot (cm), szárátmérőt (mm), levelek számát (db), valamint SPAD 502Plus klorofill mérővel a levelek relatív klorofill tartalmát.

Az első év vizsgálati eredményei alapján az alábbiakat állapítottuk meg: minden vizsgált vegetatív tulajdonság azonos ütemben változott mind a 7 kezelés esetében. A növénymagasságot a kontrollhoz képest közel 4%-kal növelte az ajánlott dózisú mikroelem lombtrágyázás (M1), a különbség azonban nem volt statisztikailag igazolható. A szárátmérők esetében szintén tapasztaltunk 7-10%-os átmérő-gyarapodást a kontrollhoz képest a csalán- fűzfa (P1 és P0,5) kivonat és a mikroelem lombtrágyás kezelés (M1 és M0,5) esetében, de szintén nem tapasztaltunk köztük szignifikáns eltérést. A végleges levélszám minden kezelés esetében 20-21 darab volt. A szakirodalomban található vegetatív paraméterekre vonatkozó eredmények részben megegyeznek saját eredményeinkkel, míg más kutatások pozitív tapasztalatokról, szignifikáns növekedésről számolnak be.

A friss fogyasztásra szánt paradicsom értékesítési árát befolyásoló egyik tényező a koraiság, ami

jelentős gazdasági előnyöket eredményezhet a termesztőknek. Vizsgálataink során statisztikailag igazolható különbségeket találtunk a kezdetben betakarított termés mennyiségek között. Az első két betakarítás alkalmával minden kezelésben szignifikánsan több termést kaptunk. A legnagyobb termés mennyiséget az *M0,5*-ös kezelés eredményezte, ami a kontrollhoz viszonyítva 270% növekedést jelentett.

Kulcsszavak: paradicsom, növénykondicionálás

Biokészítmények alkalmazása és felhasználásuk aktuális kérdései Dr. JAKAB Anita

Az ökológiai művelési módok szerepe fontos a talajok szervesanyag-tartalmának megóvása, fokozatos növelése szempontjából. A talaj szervesanyag-tartalmának változása egy bonyolult, összetett dinamikus egyensúlyi folyamat, amelyet irányított szerves/és szervetlen eredetű anyagokkal, adalékokkal bizonyos mértékben fokozni lehet. A talajok biológiai folyamatait fokozni, irányítani és megőrizni szükséges. A talaj-növény rendszerek hasznos mikroszervezeteivel való talaj-biotechnológiai eljárások elterjedőben vannak. Elsősorban mikroszimbionta gombákkal és nitrogénkötő baktériumokkal való mesterséges szimbiózisok létrejötte hozzájárulhat a talaj-környezetvédelmi gyakorlat kialakításához.

A klasszikus tápelem-visszapótlás során a mikrobiális oltás egy sajátos módját alkalmazzák, mely során nagy szervesanyag-tartalmú anyagokat juttatnak a talajba. Az állati trágyákkal ez megvalósítható, de napjainkban gazdaságossági és környezetvédelmi okok miatt is szükség van a mezőgazdasági és ipari eredetű hulladék anyagok felhasználására. A hulladékok azonban a talajbiológiai aktivitás tápelem-körforgalomban kifejtett előnyös hatásán túl a nem-kívánt potenciális állat-/emberpatogén mikroorganizmusok kockázatát is fokozzák. A hasznos mikroorganizmusok mennyisége pedig ezzel párhuzamosan csökkenhet, ami sok esetben indokolttá teheti a mikrobiális oltóanyagokkal való kombinációk kialakítását is.

A mikrobiális oltások során a mikroorganizmusok életképességének megőrzése elengedhetetlenül szükséges a gyakorlati alkalmazásig és a későbbi infekció létrejöttéig. Irodalmi adatokkal is alátámasztott tény ugyanakkor, hogy a tárolás és szállítás során az oltóanyagtörzsek életképességét számos környezeti abiotikus stressz-tényező képes károsítani.

A szakirodalmi eredményeket áttekintve megállapíthatjuk, hogy a mikrobiológiai oltóanyagok mezőgazdasági alkalmazása egyre elterjedtebbé válik mind hazánkban, mind a világban. A talajok termékenységének javítását célzó, alternatív tápanyag-utánpótlási formában alkalmazott készítmények pozitív hatásait támasztják alá hazai és külföldi szakirodalmak egyaránt. A készítmények hatásait vizsgálták laboratóriumi, tenyészedényes és szabadföldi kísérletekben is. Megállapították, hogy alkalmazásuk nemcsak a talaj fizikai-, kémiai-, és mikrobiológiai tulajdonságait, hanem a termesztett növények vizsgált paramétereit is legtöbb esetben pozitívan befolyásolták.

Több éven keresztül, azonos körülmények között beállított tudományos kísérletekben egyes biokészítmények talaj-növény rendszerben kifejtett komplex hatásait tanulmányoztam. Kutatásaim során arra törekedtem, hogy komplexebb eredményt kapjak a készítmények a talajkémiai, -mikrobiológiai tulajdonságairól, valamint, az alkalmazott tesztnövények biomasszájára kifejtett hatásairól.

Kulcsszavak: biokészítmény, növénytáplálás, talajmikrobiológia, tenyészedény

Kockaházak szerepe a falusi utcaképben Szentmártonkáta példáján Kató Eszter

A hazai vidéki települések, elsősorban a falvak utcaképvizsgálata kapcsán időről időre felmerül az ú.n. kockaházak kérdésköre. Szinte minden faluban, kisvárosban, nagyváros kertvárosias településrészén találkozunk ezekkel az épületekkel, tekintet nélkül arra, hogy az ország melyik részén járunk. Megnevezésük változatos: kockaház, sátortetős kockaház, Kádár-kocka, „vidéki panel". A többség – laikusok és szakmabeliek egyaránt – lenézi ezt a háztípust, csúnyának tartja, a hagyományos paraszti lakóház megcsúfolásának. Mindeközben Katharina Roters német fotográfus Hungarian Cubes címmel nagysikerű könyvet jelentetett meg a témáról és a kockaház, mint sajátos magyar épülettípus bemutatását a 2014-es velencei építészeti biennáléra javasolta.

A sátortetős kockaházak megközelítőleg négyzetes alaprajzú lakóházak, jellemzően 9 vagy 10 m hosszú oldalakkal, 90-100 m2 alapterülettel. Eredeti előfordulásukban ezek egyszintes épületek, 4-4,5 m-es ereszmagassággal és 5,5-6 m körüli épületmagassággal. Egy másik definíció szerint a kockaház „kétszobás, többnyire „összkomfortos", földszintes ház, két széles, az utcára nyíló ablaka mögött a szobákkal és ezután a mellékhelyiségekkel: elő- és fürdőszobával, konyhával, kamrával. Az alaprajz a négyszögtől ritkán és kevéssé eltérő. A házon gúla alakú sátortető."

A kockaházak problematikájával, keletkezésének körülményeivel, fejlődéstörténetével, megítélésével számos kutató foglalkozott megjelenésük pillanatától kezdve, nem csak építészeti, hanem politikai, társadalmi és gazdasági szempontból is. A téma összetettségét bizonyítja a kutatók szakterületeinek változatossága: Tóth Zoltán és Hámori Péter történész, Tamáska Máté és Valuch Tibor szociológus, Istvánfi Gyula, Székely Judit építész, Mojzer Miklós és Szalai András művészettörténész. Kutatásom során megkíséreltem összevetni ezeket a forrásokat és választ adni arra a kérdésekre, hogy végső soron mi hívta életre ezt a háztípust, milyen viszonyban áll a népi építészet lakóépületeivel, és mi okozta példanélküli elterjedését a hazai lakosság körében.

A kockaházak utcaképformáló szerepét Szentmártonkátán vizsgáltam részletesen, mely egy tipikusnak mondható elszegényedő alföldi falu Pest megye peremén. Mintaterületem, a Rákóczi út Szentmártonkáta mértani középpontjában fekszik. A katonai felmérések térképszelvényei alapján arra következtethetünk, hogy az utca csak a XIX-XX. század fordulóján kezdett beépülni, így jól mutatja a XX. századi vidéki építészeti tedenciákat.

Munkám során 37 telek 38 épületét vizsgáltam tájesztétikai módszerekkel, vizuális elemzéssel. Az adatokat szemrevételezéssel, valamint műholdfelvétel segítségével vettem fel. Az elemzés során vizsgáltam az utcaképet nagyban befolyásoló épített elemek egymáshoz való viszonyát, a beépítés típusát, az épület homlokzatának és alaprajzának összhangját, az épületek horizontális és vertikális kiterjedésének ritmusát, valamint a homlokzatok színezettségét is. Értékeltem a parasztházak és a kockaházak viszonyát a jelenlegi utcaképben, kitérve az egyéb épülettípusokra (pl. könnyű-szerkezetes lakóház) is.

Munkám bepillantást enged a sátortetős kockaházak jelenlegi szerepébe a mai falusi utcaszerkezetben, hosszú távú következtetések levonására azonban további mintaterületek vizsgálatára lenne szükség. Mindamellett azt remélem, jelenlegi kutatási eredményeim is alkalmasak arra, hogy hatásukra egy kicsit megengedőbb szemmel és nagyobb megértéssel nézzük ezeket az épületeket.

Kulcsszavak: utcakép, falukép, településkép, kockaház

A szerbiai bortörvény és a nyomon követés alkalmazhatósága

Kovács Vilmos

A borkészítés nyersanyaga csak a megfelelően beértett szőlő lehet, amely mindig a termőhely jellegzetességeit viseli magán. A szőlő termesztésnek és a bor készítésnek szintén nagy hagyománya van Vajdaságban illetve Szerbiában is. A mai Vajdaság területén még az Osztrák-Magyar monarchia idején honosodott meg jelentősebb területeken a szőlő termesztése és a borkészítés. A szerbiai területeken olasz és francia behatás hatására alapozva indult el a szőlő termesztés. A múlt század 80-as éveiben jelentős szőlőtermesztés és borkészítés volt az akkor állami tulajdonban lévő nagy borászatokban, jelentős exportot jelentettek. A 90-es évektől az izoláció hatására az ágazat jelentős hanyatlást mutatott. Majd a 2000 évektől indult újra a szőlőtelepítés és ezzel párhuzamosan a modern technológiákat alkalmazó borászatok is megjelentek, amely már egy magasabb színvonalat és minőséget jelent a piacon. E növekedéshez hozzá járult a szerb Mezőgazdasági Minisztérium támogatása az új szőlő ültetvények telepítésére. Az EU-s csatlakozási tárgyalások keretében történt jogharmonizáció keretében a 2009 ben elfogadott Élelmiszer-biztonsági törvénnyel egy időben született meg a Bortörvény (Zakon o vinu) is. E két törvény már tulajdonképpen EU-konformnak tekinthető. A Bortörvény szabályozza a szőlő ültetvények regiszterét, a borkészítéssel foglalkozók kötelező regisztrációját a borászatok jogi formájának és bejegyzésének lehetőségeit, valamint az eredetvédelmi lehetőségeket. A termékek nyomon-követésének a szükségességét a vonatkozó jogi szabályozás, valamint a minőségirányítási és élelmiszerbiztonsági szabványok is előírják. Ahhoz, hogy a nyomon-követés megvalósulhasson a termőföldtől az asztalig, elengedhetetlen a pontos termék-jelölés és a vonatkozó feljegyzések készítésének, kezelésének szabályozottsága, valamint a technológiai fegyelem szigorú betartása. A piacra jutáshoz és a piacon maradáshoz alkalmazni kell a minőségirányítási és élelmiszer-biztonsági szabványokat valamint teljes mértékben meg kell fellelni a vevői elvárásoknak. A megfelelő jelölés, termelési fegyelem a higiénia nélkülözetlen a borászatok működésében. A minőségi borok értékesítésében jelentős kommunikációs erővel bírnak az eredet védett teremékek, amelyek segítségével könnyebb a fogyasztói bizalom megszerzése. Munkánkban bemutatjuk a szerbiai borrégiókat, a 2009-ben életbe lépett bortörvényt rendelkezéseit. Megvizsgáljuk a nyomon követhetőség és az eredetvédelem lehetőségeit és feltételeit, a borkészítés jogi feltételeit.

Kulcsszavak: Bor, nyomon követés, bortörvény, élelmiszer-biztonság, eredet védelem

közúthálózati fejlesztések táji hatásai és kezelésük a tervezői gyakorlatban mészáros Szilvia

A közútfejlesztés minden kornak szükségszerű feladata, hiszen a közlekedési kapcsolatok megteremtése, illetve a meglévő kapcsolatok használhatóságának biztosítása össztársadalmi érdek. Azonban az Európai Unióhoz való csatlakozásunk, illetve a csatlakozás előkészítése számos változást hozott – pl. a tervezési követelmények vagy az útfejlesztések intenzitásának növekedése szempontjából – így a közútfejlesztés aktualitása vitathatatlan. A közútfejlesztések aktualitását szemlélteti, hogy az NFM szerint a 2014-2020-as támogatási időszakban várhatóan 1040 milliárd Ft uniós támogatás áll majd rendelkezésre az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program keretén belül (Széchenyi 2020), melynek kb. 30,5%-a közútfejlesztési célt szolgál majd.

Az út tervezés során számos szakterület összefogása szükséges (pl. úttervezés, vízrendezés, talajmechanika, forgalomtechnika, közúti biztonsági hatásvizsgálat, környezetvédelmi hatástanulmányok, humuszgazdálkodási terv, növénytelepítési terv stb.), azonban véleményem

szerint a tervezési gyakorlatban szükséges lenne a tájépítészeknek nagyobb szerepet kapniuk – hogy a tervezett utak ne csak a műszaki szempontoknak vagy a jogszabályokban meghatározott előírásoknak feleljenek meg maradéktalanul, hanem a tájépítészet szakmai igényeinek is.

Az úthálózati fejlesztéseknek számos – elsősorban kedvezőtlen – táji-természeti hatása van, például: a kisajátított területeken és közvetlen környezetükben a tájhasználatok megváltozása, korlátozása, ezáltal a tájpotenciál megváltozása; a települések elérhetőségének javulásával további tájhasználat-változások indukálása; jelentős tájszerkezeti átalakulás és élőhely-fragmentáció, az életközösségek veszélyeztetése (pl. inváziós fajok elterjedése, elütések); a tájképi adottságok megváltoztatása. Ugyanakkor szükséges megemlíteni a pozitív társadalmi-gazdasági hatásokat, például: a foglalkoztatottság növelése (vidéki munkaerő mobilizálása), elmaradott térségek felzárkóztatása a regionális elérhetőség javításával, a turizmus-idegenforgalom alapvető feltételének – megközelíthetőségnek – a megteremtése.

A kutatás fő célja, hogy gyakorlati példákon keresztül bemutassa, melyek a megvalósult beruházások meghatározó táji hatásai (helyi, települési és térségi szinten), a felmerülő problémák (a tervezési gyakorlat problémakörét is ide értve), és hogyan lehet/lehetne megfelelő tervezéssel és tájrehabilitációval elérni – ökológiai, funkcionális és esztétikai szempontokat is egyaránt figyelembe véve – a tájbaillesztést, vagyis a kedvezőtlen táji-természeti hatások minimalizálását.

A kutatás módszere elsősorban külföldi és hazai szakirodalom feldolgozásán; a hatályos jogszabályok, szabványok, műszaki előírások, ajánlások, egyéb tervezési eszközök áttekintésén; valamint a hazai útfejlesztési beruházásokkal kapcsolatos tervek áttekintésén alapul. A kutatáshoz elsősorban a rendszerváltozás után megvalósult, a mai jogszabályok (314/2005 Korm. rend.) alapján legalább a felügyelőség döntésétől függően környezeti hatástanulmányhoz kötött beruházások tervei, tapasztalatai kerülnek felhasználásra, a külterületi útszakaszokra koncentrálva. Továbbá a kutatás során a jelenlegi tervezési rendszer hiányosságai, ellentmondásai is kiemelésre kerülnek.

A kutatás eredményei: az útfejlesztések kedvezőtlen táji hatásainak összegzése mellett a megvalósult közútfejlesztési beruházások tapasztalatain keresztül a közutak tájbaillesztésének elősegítését célzó általános tájépítészeti javaslatok (típusai, irányelvek) megfogalmazása, melyek a tervezési gyakorlatban is megvalósíthatók.

Kulcsszavak: Útfejlesztés, úttervezés, tájvédelem, tájbaillesztés

Orvosi olajkészítmény tesztelése a szőlő (Vitis vinifera L.) gombakórokozói elleni védekezés céljábólPÁLFI Xénia, BISZTRAY György, VILLANGÓ Szabolcs, DEÁK Tamás, PÁLFI Zita, KARÁCSONY Zoltán, ZSÓFI Zsolt

A szőlőtermesztés során napjainkban fontosabb szerep jut az integrált növényvédelemnek, mivel a jelenleg használatos szerek előállítási költsége nem olcsó, a velük szemben kialakult rezisztencia nagy problémát jelent. Emiatt új, alternatív növényvédőszerek keresése, használata válik egyre inkább szükségessé; az alkalmazott permetezőszerek növényre és termésre gyakorolt közvetett vagy közvetlen hatásának felmérése, megértése pedig elengedhetetlen a sikeres és hosszú távú alkalmazhatóság szempontjából.

Jelen két éves kísérletsorozatban használt permetezőszer 98%-os tisztaságú orvosi olajkészítmény, mely alternatívát nyújthat kedvezőbb előállítási költsége által a szőlő növényvédelmi munkálataiban. Önmagában, rotációs vagy kombinációs partnerként alkalmazva pedig a nagyhatékonyságú szerekkel szembeni rezisztencia kialakulásának veszélye mérsékelhető. Korábbi, külföldön beállított kísérletek alapján a szer jó hatásfokot mutatott pl. a peronoszpórával szemben.

Ebben a munkában az orvosi olajnak főként a lisztharmatra és a szőlő növényre gyakorolt

hatásának felmérésére koncentráltunk, a 2013. és a 2014. évi vizsgálati eredményei kerülnek bemutatásra. A kísérletet két eltérő lisztharmattal szembeni érzékenységgel rendelkező fajtán (Kékfrankos és a Chardonnay), több kezelési beállítással (a szer három dózisban permetezve, negatív és pozitív kontroll) végeztünk el a KRF Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetének területén. Az olajkészítmény lisztharmattal szembeni hatékonyságát a fertőzöttség frekvenciájának és intenzitásának monitorozásával vizsgáltuk. Ezzel párhuzamosan kiegészítettünk 2014-ben egy levelekről és bogyókról történő mikobióta felméréssel is, melynek során a kultiválható gombák előfordulási és megoszlási arányát vizsgáltuk. A szer szőlőre gyakorolt fiziológiai hatásainak felmérése céljából fotoszintetikus paramétereket (sztómakonduktancia, asszimilációs és transzspirációs ráta) mértünk Ciras 1 infravörös gázanalizátorral. A Kékfrankos bogyóinak textúráját is megvizsgáltuk TA. XT plus Texture Analyser készülékkel; a mért paraméterek segítségével (héjvastagság és keménység, bogyó rugalmasság, magkeménység) az olaj és a fertőzöttség hatásának felmérése volt célunk. Mikroszkópos rügytermékenységi vizsgálatokat is végeztünk a következő évjárat fertőzöttségének becslésére. A bogyók és az egyes kezelésekből készült borok rutin analitikai paramétereit is megmértük a kísérleti évekből, amit érzékszervi bírálattal is kiegészítettük.

Eredményeink alapján 2013-ban az olajkészítmény jó hatásfokot mutatott a lisztharmattal szemben; az egyik dózis hatékonysága megközelítette az üzemi permetezését. A fajták eltérő lisztharmattal szembeni szenzitivitása is megmutatkozott. Az olajos kezelést kapott területeken terméshozam csökkenést tapasztaltunk mind a két évben, aminek egyik oka valószínűleg a levelek fotoszintetikus aktivitásának kismértékű gátlása lehetett. A 2014-es év csapadékos, hűvös időjárása a gombás fertőzöttség kialakulásának kedvezett. Ebben az erős lisztharmat, peronoszpóra és szürkerothadás nyomású évben a készítmény nem bizonyult olyan hatékonynak, mint 2013-ban, viszont a dózisok közötti különbségek hasonlóak voltak a korábbi évben tapasztaltakhoz. A dózisok hatása közti eltéréseket a 2014-es mikobióta felmérés eredményei is tükrözik; az olaj nem gátolta az élesztő mikroflórát. A szer a 2013-as borok minőségi paramétereit nem befolyásolta. A 2014-es bortételek, a második év rügytermékenységi vizsgálata, valamint a Kékfrankos bogyók textúrájának elemzése folyamatban van.

Összességében elmondható, hogy az olajkészítmény önmagában nem bizonyul hatékonynak erős lisztharmatnyomással szemben. Az orvosi olaj fotoszintetikus aktivitást gátló hatását és a fertőzöttséget visszaszorító hatásmechanizmusát a jövőben mikrobiológiai, növényélettani és több fenológiai állapotban történő permetezési kísérlet beállításával szeretnénk vizsgálni, bizonyítani; illetve kombinációs és rotációs partnerekkel a permetezéseket optimalizálni.

Kulcsszavak: Orvosi olajkészítmény, lisztharmat, fertőzöttség frekvenciája, fertőzöttség intenzitása, gázcsere paraméterek

Sörök tápértékének változása a sörfőzés során SZABÓ Edina

A napjainkban is nagy népszerűségnek örvendő sör az emberiség egyik legrégebb óta ismert és fogyasztott itala (Piendl, 2005; Eßlinger, 2009). Csak kevesen tudják róla, hogy amellett, hogy ízletes, számos pozitív élettani hatása van szervezetünkre (Kalušević et al., 2011; Hofta et al., 2007; Gerhäuser, 2005). Malátából vízzel történő cefrézés, komlóval történő forralás, és sörélesztővel történő erjesztés révén állíthatunk elő, mely alapanyagoknak köszönhetően gazdag ásványi anyagokban, vitaminokban, különböző szénhidrátokban, és fehérjékben (Codex Alimentarius Hungaricus, 1997; Iimure – Sato 2012; Nogueira et a., 2005; Kalušević et al., 2011; Hofta et al., 2007; Gerhäuser, 2005). Ezen vegyületek főként a maláta révén kerülnek a sörbe, és nagyrészük lebomlik, vagy átalakul a sörfőzés műveletei során (Narziss, 1981).

Az összetett szénhidrátok egyszerűbb cukrokká bomlanak le, melyeket aztán az élesztők a fermentáció során alkohol és széndioxid előállítására használnak fel, így az erjedés után már csak

egyszerű cukrok formájában lesznek jelen a sörben (Narziss, 1981; Cortacero-Ramírez et al., 2003; Nogueira et al., 2005).

A sörben található fehérjék szintén átalakulnak a főzés során. Egy részük kicsapódik a komlóforralás során, míg a visszamaradó fehérjék a sör habjának képzésében, és a hab szerkezetének stabilizálásában játszanak nagy szerepet (Narziss, 1981, Picariello et al., 2012).

Kutatásunk célja az volt, hogy nyomonkövessük, ezen tápanyagok mennyiségének változását a sörfőzés egyes műveletei során. Ennek megfelelően vettünk mintát a sörfőzés során a cefrézés utáni, a máslás utáni, a komlóforralás utáni, és a fermentálás utáni (kész sör) sörléből. Vizsgálataink során arra a kérdésre kerestük a választ, hogy melyik sörfőzési folyamat, hogyan befolyásolja a sörök tápértékét.

Kulcsszavak: sör, szénhidrát, fehérje, tápérték

Felhasznált irodalom:

Codex Alimentarius Hungaricus, 1997, 2-96., Beer.

Cortacero-Ramírez S. – Hernáinz-Bermúdez de Castro M. – Segura-Carretero A. - Cruces-Blanco C. – Fernández-Gutiérrez A. (2003), Analysis of beer components by capillary electrophoretic methods. Trends in Analytical Chemistry 22. Nos. 7+8.

Eßlinger H. M. (ed) (2009), Handbook of Brewing. Processes, Technology, Markets. Wiley-VCH, pp 778

Gerhäuser C. (2005), Beer constituents as potential cancer chemopreventive agents, European Journal of Cancer 41, pp 1941-1954

Hofta P. – Dostalek P. – Sykora D. (2007), Liquid chromatography-diode array and electrospray high-accuracy mass spectrometry of iso-α-acids in DCHA-Iso-standard and beer, Journal of the Institute of Brweing 113, pp 48-54

Iimure T. – Sato K. (2012), Beer proteomics analysis for beer quality control and malting barley breeding, Food Research International, pp 1-8

Kalušević A. - Uzelac G. - Veljović M. - Despotović S. - Milutinović M. - Leskošek-Čukalović I. - Nedović V. (ed) (2011), The antioxidant properties of honey beer. in Food Process Engineering a Changing World, Proceedings of the 11th International Congress on Engineering and Food (ICEF11) VOLUME III, Greece. pp 2057-2058

Narziss L. (1981), A sörgyártás. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.

Nogueira L.C, Silva F., Ferreira I.M.P.L.V.O., Trugo L. C. (2005), Separation and quantification of beer carbohydrates by high-performance liquid chromatography with evaporative light scattering detection, Journal of Chromatography A 1065, pp 207-210

Piendl A. (1989), Über den Stellenwert des Biers in der heutigen Ernährung. Brauwelt 1989 14. pp 546-552

Picariello G. – Mamone G. – Nitride C. – Addeo F. – Camarca A. – Vocca I. – Gianfrani C. – Ferranti P. (2012), Shotgun proteome analysis of beer and the immunogenic potential of beer polypeptides. Journal of Proteomics 75. pp 5872-5882

A Magyarországi pinceszövetkezetek elemzése a termesztéstechnológia és a területi elhelyezkedés tükrében

Szabó Péter

A szövetkezetekkel, illetve szőlészettel-borászattal 2012 óta foglalkozom. A „Kárpát-medence

gazdasági és társadalmi kohéziójának megerősítése az erőforrások allokációjával – szövetkezés a nemzeti felemelkedésért” című dolgozatomat 2012-ben mutattam be a Pannon Egyetem Intézményi Tudományos Diákköri Konferencián, 2013-ban pedig az Országos Tudományos Diákköri Konferencián. Szakdolgozatomat ugyancsak ebben a témában írtam. Mesterszakos diplomadolgozatomban a magyarországi pinceszövetkezetek helyzetével foglalkoztam. Külföldi tanulmányaim alatt mélyrehatóan tanulmányoztam a szlovéniai szőlészet, illetve borászat helyzetét is. Doktori kutatási témám: környezetkímélő technológiára alapozott, nagy biológiai értékű szőlő szaporítóanyag előállítás fejlesztése, gazdaságosságának összehasonlító elemzése.

Amennyiben jól körülnézünk Európában, akkor azt mondhatjuk, hogy a szövetkezet az egyik legsikeresebb gazdálkodási forma, és a nemzetközi gazdaságban komoly szerepet tölt be. A legnagyobb nemzetközi szervezetek nem csak elismerik a szövetkezetek létjogosultságát, hanem támogatják is. Ugyanez igaz Magyarországra is, azonban a szövetkezeti rendszer szervezettsége, sikeressége, jogszabályi háttere és társadalmi elismertsége jócskán elmarad Nyugat-Európától.

A szövetkezés létjogosultsága főként gazdasági, illetve szociális előnyökön alapszik. Az alacsonyabb input költségek gazdaságosabbá teszik a termelést, hiszen a termeléshez szükséges input anyagokat és eszközöket nagyobb volumenben, így kedvezőbb áron tudja beszerezni a pinceszövetkezet. A szövetkezés olyan előnyöket biztosít a szőlőtermelők számára, melyeket ezek hiányában nem élvezhetnének.

Kutatásomban négy fő kérdést vizsgáltam:

1. A szőlőtermesztés vonatkozásában szükség van-e integrációra Magyarországon? A vizsgálatokat csemege és bor szőlőtermelésre vonatkozóan is elvégeztem.

2. Magyarországon mely NUTS2-es szintű régiókban, illetve mely borrégiókban, borvidékeken működnek pinceszövetkezetek?

3. Van-e összefüggés a területi elhelyezkedésük, illetve a termesztéstechnológiájuk között?

4. Magyarország mely régiójában, mely borvidékéhez kapcsolódóan alakultak ki a leghatékonyabban működő pinceszövetkezetek?

Hipotézisem szerint a szőlőtermesztésre vonatkozó adatok elemzése után egyértelműen kirajzolódnak olyan összefüggések, amelyek a szőlő és bor tekintetében is az integrációra és a szövetkezésre hívja fel a figyelmet.

A pinceszövetkezetek területi elhelyezkedése, a különböző méretnagyságuk és a működő gazdaságok száma következtetni enged jövőbeli tervezési feladatokra, amelyekre nagyobb figyelmet kellene fordítani a jövőben; hiszen az Európai Unió, valamint a világ által is diktált versenytől a magyar szőlő és bor ágazat sem maradhat le. A versenyképesség és az üzemi méretek növelése, integrációk, pinceszövetkezetek kialakítása elengedhetetlen a siker érdekében.

Kutatásom első részében a 2010-es Általános Mezőgazdasági Összeírás adataira alapozva regionális területi vizsgálatokat végeztem. A területi elhelyezkedésre vonatkozó vizsgálataimat a NAV jövedéki engedéllyel rendelkezők adatbázisa, a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának és a Szőlő és Bor Termelői Csoportok Országos Szövetségének adatbázisa alapján végeztem el. A termesztéstechnológiára vonatkozó analízisem személyes látogatásokat követő tapasztalataim, illetve telefonos interjú, és online kérdőíves felmérés segítségével végeztem el.

A pinceszövetkezetek gazdasági tevékenységéről szóló kutatást (alapítás éve, árbevétel) a Céginfó adatbázisára alapozva folytattam.

Kulcsszavak: Pinceszövetkezet, termesztéstechnológia, területi elhelyezkedés, szőlőtermesztés, borvidék

Kapilláris elektroforézis – egyszálú konformációs DNS

polimorfizmus (CE-SSCP) módszer alkalmazása a házigalamb (Columba livia domestica) DNS mintázatának meghatározásáhozTisza Ákos, Simon Ádám, Csikós Ádám, Jávor András, Gulyás Gabriella, Czeglédi Levente

Az utóbbi években rendkívül fontos szerephez jutottak a különböző, állati eredetű élelmiszerek eredetigazolására irányuló kutatások, ugyanis a fogyasztók tudatos megtévesztése, profit növelés céljából a jó minőségű termékek gyengébb minőségű alkotókkal történő helyettesítése nemcsak a vásárlók gazdasági megkárosítását, hanem ezen túlmenően egészségügyi, illetve vallási problémákat is felvetett. Mindezt figyelembe véve egyre több olyan módszer, gyakorlat született, melyek információval szolgálnak a vizsgált állati termékek minőségéről. Számos módszert dolgoztak ki az élelmiszerekből történő fajazonosításra, melyeket három nagy csoportba sorolhatjuk: zsír-, fehérje- és DNS alapú kimutatási módszerekre, melyek közül a DNS alapú módszerek a leghatékonyabbak, mivel gyors, magas specificitású és érzékenységű, költséghatékony módon történő azonosítást tesznek lehetővé. A DNS alapú, fajazonosításra irányuló vizsgálati módszerek a mitokondriális DNS (mtDNS) konzervatív régióinak vizsgálatára terjednek ki, melyek közül a leggyakrabban vizsgált szakaszok a D-loop régió, 12S rRNS, 16S rRNS, illetve a citokróm b. Számos polimeráz láncreakción (PCR) alapuló technikát fejlesztettek ki, melyek a fajazonosításban is alkalmazhatóak, a legismertebbek a RAPD–PCR, PCR-RFLP, fajspecifikus PCR, egyszálú DNS konformációs polimorfizmus (SSCP).

Munkánk során olyan lézer indukálta fluorescens kapilláris elektroforézis – egyszálú konformációs polimorfizmuson (CE-SSCP) alapuló rendszert állítottunk be, amely során házigalamb (*Columba livia domestica*) futtatási mintázatát határoztuk meg a módszer optimalizálásával. A vizsgálathoz a mitokondriális DNS 12S rRNS régióját választottuk, mivel olyan konzervatív szakaszokkal rendelkezik, melyek más madárfajok esetében is megtalálhatóak, a bennük található pontmutációk, eltérések pedig a fajok közötti eltérések kimutatására alkalmasak. Első lépésben bioinformatikai programok segítségével primerpárt terveztünk több madárfaj (házikacsa, pézsmaréce, házityúk, házilúd, gyöngytyúk, fácán, pulyka) esetében a vizsgált mitokondriális 12S rRNS régióra, melyek között a szekvencia eltéréseket homológia kereséssel (BLAST) állapítottuk meg. A target szekvencia kialakításánál figyelembe vettük, hogy a termékméret 250, illetve 350 bázispár (bp) közé essen, valamint a fajok közötti eltérés minimum 5 bp legyen. Ezt követően PCR-ral amplifikáltuk a házigalamb DNS 12S rRNS régióját, amit agaróz gélelektroforézissel ellenőriztünk. A kapott DNS termék mérete 285 bp volt. A CE-SSCP módszer kivitelezéséhez az optimalizáció során beállítottuk a legfontosabb futtatási paramétereket, melyek alapján egyedi mintázatot kaptunk. A denaturáló formamid megfelelő arányának, valamint a hőmérséklet beállításával lehetővé tettük a mintában található DNS konformációjának optimális kialakulását. A futtatás feszültségének változtatásával a kimutatási érzékenységet, a puffer koncentrációjának megválasztásával a futtatás kivitelezését befolyásoltuk.

További lépésként tervezzük a hazánkban fogyasztott baromfi fajok és az azokból készült kereskedelmi forgalomban előforduló élelmiszerek vizsgálatát.

Kulcsszavak: fajazonosítás, polimeráz láncreakció (PCR), egyszálú konformációs DNS polimorfizmus (SSCP), kapilláris elektroforézis (CE)

Marketing szerepe a borok világában TÖRÖKNÉ KISS Klára

Ágnes

A bort Magyarországon mindig a hazai történelem, a kultúra és a gazdaság egyik meghatározó elemének tartják. Nem utolsó szempontból a borvidékek termelőinek és értékesítőinek megélhetési forrást biztosít. Évezredes szőlő- és bortermelő hagyományokat őriznek a mai borászok, tudásukat borversenyeken bizonyítják.

Az elmúlt évtizedben a magyar bor hírneve és piaci pozíciója sajnos hanyatlásnak indult, mivel a világ bortermelésében jelentős változások zajlottak és zajlanak mai napig. A bor és az ezzel együtt járó gasztronómia fontos szerepet tölt be a hazai mezőgazdaságban, turizmusban és az országimázs formálásában. Hazánkban a bormarketing jelentősége folyamatosan növekszik. Egyre több termelő és értékesítő fogadja el azt a tényt, hogy a marketingszemlélet és a marketingeszközök alkalmazása mára nélkülözhetetlenné váltak. Vizsgálataim alapjaként olyan termékcsoportot választottam, amely szinte minden felnőtt korú ember életében jelen van, illetve az alkoholos italok kereskedelmében a különböző kereskedelmi egységekben a kis boltoktól egészen a szuper-, hipermarketekig minden helyen megtalálható.

A bormarketing a marketing- és a bortudományok ötvözete, ahol szükség van a marketing módszerek, szemléletek, koncepciók ismeretére, és nem nélkülözheti a borászati alapismereteket sem. A borászattal és forgalmazással foglalkozó vállalkozások piaci környezethez való alkalmazkodásának cél és eszköz-rendszerét jelenti. A szakirodalomban az ismeretkört két részre osztják, egyrészt marketingre, mint leíró tudományra, másrészt marketingmenedzsmentre, amelyben a tervezés és végrehajtás kap nagyobb hangsúlyt.

Több kutatás megállapítja, hogy a világ szemében a magyar termékekről kialakult egy olyan

kép, miszerint olcsóak, közepes minőségűek és gyenge a csomagolásuk. Ez a kép sajnos a magyar borokra is vonatkozik. Az elmúlt húsz évben a nagy nemzetközi borversenyeken szép sikereket érnek el a magyar borok, sok érmet kapnak. Mindezek ellenére sem sikerült az áttörés, mert sok esetben ezek a borok kisebb mennyiségben készülnek, mint hogy fajsúlyosan meg tudjanak jelenni bármilyen exportpiacon. A Magyarországon megtermelt bor nagyobb hányada viszont valóban nem éri el azt a minőségi küszöböt, ami pozitív visszacsatolást váltana ki a külföldi fogyasztókból, vagy szakértőkből.

Magyarországon ma 22 borvidéket tartanak számon. Magyarország azon kevés országok közé tartozik, amely a klasszikus borstílusok teljes skáláját átfogja a fehér boroktól kezdve, a testes vörös borokon át a természetes édes borokig bezárólag. A szőlőfajtákban is nagy változatosság mutatkozik, s a borkészítésben a magyar és nemzetközi fajták egészséges egyensúlyban vannak. Magyarországot többnyire fehér bortermelő országként ismerik, s a mennyiséget tekintve ez igaz is.

Kulcsszavak: Bor, bormarketing, borfogyasztás, borturizmus

Hidropónikus körülmények között nevelt napraforgó tápoldatának pH-érték változása különböző arzén kezelések hatásáraVárallyay Szilvia, Veres Szilvia, Bódi Éva , Farzaneh Garousi , Kovács Béla

Az élelmiszeralapanyagok előállításánál rendelkezésünkre álló mezőgazdasági környezet toxikus elemekkel történő szennyeződése egyre nagyobb méreteket ölt, mely egyre nagyobb veszélyeket jelenthet. Az egyik legfontosabb, a környezetben is előforduló toxikus elem az arzén. Hazánkban a felszín alatti vizek arzén tartalma magas, mely probléma elsősorban az Alföld déli területén jelenik

meg. Az arzén arzéntartalmú öntözővíz által felvehetővé válik a növények számára, bekerülhet azok vegetatív és generatív szerveibe és így a táplálékláncba, magában hordozva ezzel egy élelmiszer biztonsági probléma kialakulásának lehetőségét.

Kísérletünk célja hidropónikus körülmények között nevelt napraforgó tápoldatának pH-értékében bekövetkező változások vizsgálata volt különböző arzén kezelések hatására. A tápközeg pH-ja az egyik legfontosabb környezeti tényező amely, meghatározza mind a tápelemek oldódását, mind a felvételét. Kísérletünk során a növényeket úgynevezett klímaszobában neveltük, ahol a környezeti feltételek szabályozottak voltak. Az arzént nátrium-arzenit ($NaAsO_2$) és kálium-dihidrogén-arzenát (KH_2AsO_4) formájában alkalmaztuk, mely során a szükséges koncentrációt arzénra vonatkoztatva számoltuk ki. Kísérletünkben mind az arzenit, mind az arzenát esetében 3, 10, 30, 90, és 270 mg kg^{-1} arzén koncentrációt, illetve kontrollkezelést alkalmaztunk. A tápoldatok levegőztetése folyamatosan biztosított volt, azok cseréjét hetente 2 alkalommal végeztük. Kísérletünk a növények tápoldatra helyezését követően 14 napig tartott. A tápoldatok pH-értékét minden csere alakalmával megmértük, mind a csere előtt mind a cserét követően.

Állam- és Jogtudományi Szekció

Az Egységes Szanálási Mechanizmus létrehozásának egyes intézményi és jogi vonatkozású kérdései Angyal Zoltán

Az elmúlt években az Európai Unió határozott válaszlépéseket tett a gazdasági és pénzügyi válság kezelésére. Az euróövezet sajátos kockázataira való tekintettel további lépésekre volt szükség, hiszen itt az együttes monetáris kötelezettségek nyomán szoros gazdasági és pénzügyi integráció ment végbe, és így jelentősen megnőtt az esélye annak, hogy egy esetleges bankválság más tagállamokra is kihat. A bankválságok és államadósság-növekedés egymást kölcsönösen erősítő tényezők voltak eddig, amely az adófizetőknek eddig már több mint 4,5 billió euróját emésztette fel bankmentő akciókra. A Bizottság 2012-ben bankunió létrehozását szorgalmazta annak érdekében, hogy a bankszektor szilárdabb alapokra kerüljön és helyreálljon az euróba vetett bizalom. A bankunió kiépítése részét képezi a gazdasági és költségvetési integráció elmélyítésére irányuló távlati terveknek is. A bankunió pillérei közé tartoznak: az egységes piac megerősített pénzügyi kerete; az Egységes Felügyeleti Mechanizmus (EFM); az Egységes Szanálási Mechanizmus (ESZM); valamint egy közös betétbiztosítási rendszer.

A bankunió egyik pillére tehát az ESZM, amelynek létrehozásáról 2014-ben fogadtak el egy uniós rendeletet, amelynek alapján a rendszer teljes körűen 2016. január 1-én kezdi majd meg a működését. Az ESZM célja, hogy biztosítsa a fizetésképtelenné vált intézményekkel szemben alkalmazott egységes megközelítést, és ezáltal fokozza a részt vevő tagállamokban levő intézmények stabilitását, és megelőzze a válságok tovagyűrűzését a részt nem vevő tagállamokba, így megkönnyítse a belső piac egészének működését. A részt vevő tagállamok számára az ESZM keretében létrejön egy, a rendelettel összhangban létrehozott Egységes Szanálási Testületre és a nemzeti szanálási hatóságokra ruházott központi szanálási hatáskör.

A tanulmány célja, hogy bemutassa és elemezze az ESZM létrehozásának egyes intézményi és jogi vonatkozású kérdéseit, különös tekintettel a már működő EFM-mel összefüggő szabályozási területeket. Az ESZM létrehozásáról szóló rendelet ugyanis kizárólag azokra az intézményekre vonatkozik majd, amelyek székhely szerinti felügyeleti hatósága az Európai Központi Bank vagy a nemzeti illetékes felügyeleti hatóság az olyan tagállamokban, amelyek pénzneme az euró, illetve az olyan tagállamokban, amelyek pénzneme nem az euró, de az EFM-t létrehozó rendelet 7. cikkével összhangban szoros együttműködést alakítottak ki. Az ESZM-rendelet hatálya tehát összekapcsolódik az EFM-rendelet alkalmazási körével. Ennek magyarázata az, hogy az EFM feladatává vált felügyeleti feladatok jelentős mértékben összefonódnak a szanálási tevékenységgel. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 127. cikkének (6) bekezdése szerint működő központi felügyeleti rendszer így alapvető jelentőséggel bír a szanálás részt vevő tagállamokban történő harmonizációjának folyamata szempontjából.

Alternatív vitarendezés Németországban a családjogi jogvitákban Dr. BAKSA Gréta

A legtöbb országban felismerték, hogy a hagyományos kontradiktórius bírósági eljárás a családjogi viták hosszú távú és megnyugtató rendezésére a családjogi viszonyok jellegéből fakadóan nem igen alkalmas. Ezt a magyar jogalkotó is felismerte és az új Ptk. hatálybalépésével a szülői

felügyelet gyakorlásával és a kapcsolattartással kapcsolatos jogvitákban a bíróság által elrendelhető kötelező mediáció bevezetésével kísérletet tett az alternatív vitarendezés mélyebb hazai meghonosítására. Ugyan Magyarországon is lassan évtizedek óta lehetőség van közvetítői eljárás keretében a különböző jogviták rendezésére, ezzel a lehetőséggel azonban nagyon ritkán éltek a jogvitákban érdekelt felek, melynek oka egyrészről az információhiány, másrészről pedig a bíróságoknak az alternatív vitarendezési módokkal szembeni negatív hozzáállása volt.

Ahhoz, hogy ez a helyzet megváltozzon és a mediáció valódi alternatívaként szolgálhasson a családjogi jogviták rendezésére, elengedhetetlen lenne átfogó, a bírósági és a mediációs eljárást több szempontból összehasonlító (eljárás időtartama, költségek, felek elégedettsége, megoldás tartóssága stb.) kutatások végzése. Hasonló kutatásokra Magyarországon azonban még nem került sor.

Hazai kutatások hiányában a jogfejlődést elősegítheti a különböző külföldi jogrendszerek által alkalmazott megoldások, illetve az ott folytatott kutatások elemzése is, ezért a jelen előadásomhoz a németországi kutatásokat, illetve az ott alkalmazott alternatív vitarendezési megoldásokat vizsgáltam meg. Németországban nincs lehetőség a magyarországihoz hasonló kötelező mediáció elrendelésére, illetve nincs egységes szabályozás sem, viszont számos államilag támogatott kísérleti projekt volt, illetve van jelenleg is folyamatban, amelyek a családjogi jogviták bírósági eljáráson kívüli rendezését kívánják elősegíteni. Az előadás keretében szeretnék néhány ilyen kísérleti projektet, illetve alternatív vitarendezési módszert bemutatni, különösen a Cochemer modellt, amely egy 1992-ben indult kísérleti eljárás, amelynek a lényege az interdiszciplináris együttműködés a bíróságok, ügyvédek, a gyámhatóság és egyéb szakértők között a családjogi viták, különösen a gyermekelhelyezés és a kapcsolattartási kérdések békés rendezése érdekében.

Az előadás második felében a kapcsolódó kutatások eredményeit szeretném prezentálni, amelyek ugyan a mintavételezés szűk körére tekintettel nem tekinthetők reprezentatívnak, azonban a vizsgálat tárgyát tekintve rendkívüli átfogóak, így értékes információval szolgálhatnak a mediációs eljárások hatékonyságával kapcsolatban.

A közbeszerzési rendszer ellenőrzése jogi és gazdasági aspektusból Dr. BALLA Zsuzsa

A kutatásom középpontjában a közbeszerzési eljárások állnak és az azokkal kapcsolatosan felmerülő dilemmák vizsgálata. A közbeszerzési eljárásokkal több jogterület is foglalkozik, interdiszciplináris kutatásra alkalmas terület. A közbeszerzési eljárások anomáliái és az ezekre megjelenő szabályozások vizsgálata aktuális téma, továbbá a társadalmi nyomás egyre erősödik a közpénzek megfelelő és hatékony felhasználását illetően.

A hipotézis alkotásakor számos fontos tényezőre kell tekintettel lennünk. A hipotézist úgy kell megfogalmaznunk, mint egy alapvető állítást, amelyet a vizsgálatunk során ellenőrzünk. A hipotézis felállításánál figyeltem annak körültekintő megfogalmazására, hogy a benne foglaltak megfelelően világos legyen mindenki számára.

A hipotézis felállításának kiindulópontja a közbeszerzés jelenlegi állapota, mint a probléma felvetése volt. Kutatásom hipotézise az, hogy a közbeszerzés útján történő állami megrendelések nagy valószínűséggel drágábbak, mint a közbeszerzés nélküli beszerzések. Ennek a problémának, illetve problémakörnek az aktualitása nem lehet vitatott. Vitathatatlan az is, hogy a téma kutatásra érdemes. Konkrétan annak a vizsgálatával foglalkozom, hogy milyen okai vannak a közbeszerzés drágaságának, ezek között milyen ok-okozati kapcsolat van, és milyen mértékű a közbeszerzésekben megnyilvánuló drágaság. Közbeszerzésről szóló törvényben és a kapcsolódó jogszabályokban kimerítően szerepelnek az alapelvek. De mi lehet annak az oka, hogy a nemes célokból induló

közbeszerzés nem valósul meg az eredeti rendeltetésének megfelelően? Eleve a közjó érdekében kellene állnia és a közérdeket szolgálnia. A magfogalmazott alapelvek, mint elérendő célok szerepelnek és nem pedig úgy, mint már elért és teljesített célok. Az alapelveknek maradéktalanul teljesülniük kellene.

Hipotézishez kapcsolható az a gondolat, hogy elve a hatékonysággal van a baj. A közbeszerzési eljárás nem minden esetben hatékony. Ez a gondolat alapjaiban véve szervesen kapcsolódik az előbbi gondolathoz, hiszen a közbeszerzésnek az egyik alapvető célja lenne az olcsóság és így az olcsósághoz kapcsolódó hatékonyság. Vizsgálandó az is, hogy mit tekinthetünk hatékonyságnak, hatékonynak. A hatékonyság számos oldalról megközelíthető, a közbeszerzéshez kapcsolódó hatékonyság lehatárolása azonban jobban megközelíthető. Alapvetően a környezeti szegmenst, a közbeszerezési eljárás környezetét kell górcső alá helyezni. Mint domináns környezeti szegmens, a politikai oldal kiindulópontja az, hogy a törvényhozó és végrehajtó szervek összetétele a választók, mint érdekcsoportok politikai akaratát tükrözi. A megválasztott pártok célja közvetlen hatást gyakorolnak a különböző szervezetek struktúrájára és működésére is. Politikai oldalról az lehet a gond, hogy nincs kellően szigorú felügyelet, illetve kontroll a közbeszerzések felett. Már a pályázatok kiírásánál is hatékonyabban lehetne ellenőrizni a tendereket. Mit is szeretnének pontosan? Jól határozták meg a feltételeket? Nem testre szabottan írták-e ki? A politika szerepe ott is nyomon érhető, hogy hogyan menedzseli a közbeszerzéseket, tesz-e lépéseket arra vonatkozóan, hogy az emberekben más kép alakuljon ki, és ne vonjanak párhuzamot a közbeszerzés a korrupció között.

Egy másik domináns környezeti szegmens, a jogi oldal vizsgálatánál is érdemes a hatékonyság hibáit keresni. A jogi megközelítés lényege, hogy alapvetően legyen jogi szabályozás és az megfelelő is legyen. A közbeszerzés jogi szabályozásával kapcsolatban visszásságokkal találkozhatunk. A nem megfelelő jogi szabályozás enged teret a különböző ún. jogi kiskapuk működésének. A nem hatékony jogi szabályozás következménye lehet egy nem hatékony közbeszerzési rendszer.

A környezeti szegmensek közül szerepe lehet még a kulturális tényezőkön, illetve helyi tradíciókon alapuló megközelítésnek. Alapvetően egy közszolgálati, üzleti vagy bármilyen szektor működésére hatással van a társadalom kultúrája. A közbeszerzés egyszerre több szektort is érint, hiszen jelenthet egy közszolgáltatást a közbeszerzési eljárás eredményeként létrejött szolgáltatás, és a pályázók részéről lényegében üzletről van szó. Egy vállalkozó nem azért pályázik egy tenderre, mert az lebeg a szeme előtt, hogy ezzel milyen jó szolgáltatás válik elérhetővé. A közbeszerezés hatékonyságát illetően leginkább felelős kulturális, társadalmi jellemzők tartoznak, mint a választási szisztéma és a hagyományos politikai preferenciák, a lakosságnak a bürokratikus szervezetről kialakult képe, illetve a törvényekkel szembeni lojalitás mértéke. Lehet, hogy egy új generáció hozza magával azt a szemléletet, amely szükséges egy hatékony, sikeres közbeszerzése rendszer kialakulásához?

Az előzőekben leírtakhoz kapcsolódóan és a meglévő hipotézis mellé egy új hipotézis állítható, mely szerint mi lehetne a megoldás arra vonatkozóan, hogy a közbeszerzés ne csak kiinduljon a nemes célokból, hanem vissza is találjon. Illetve milyen változásokra, illetve változtatásokra lenne szükség. Lehetségesnek tartom, hogy mindhárom szegmens változására, változtatására szükség van.

A kutatási program célja, hogy az adott témában újszerű következtetéseket lehessen levonni, ezen következtetések gyakorlati alkalmazására kívánok javaslatokat tenni. A kapott eredmények gyakorlati alkalmazhatóságát indokolja, hogy a közbeszerzési rendszer egy állandóan változó és fejlődő területe a jogtudományok területén. A kor állandó kihívásaira kell reagálni, azonban megtartva a rendszer jogbiztonságát, és így mind a kiíró, mind a pályázatban résztvevő számára garantálnia kell a közbeszerzési rendszer kiszámíthatóságát.

A kutatási területem megfelel annak a kritériumnak is, hogy további kutatások lehetségesek a közbeszerzési eljárásokkal kapcsolatosan. A téma folyamatos aktualitása ezt lehetővé teszi, illetve egy adott kormányzat preferált, illetve nem preferált területei folyamatos változásban tartják a rendszert.

A közbeszerzési rendszer hatékonyságának része, hogy az ellenőrzés megfelelően működjön. A Konferenciára készült anyag kifejezetten az ellenőrzési rendszerrel foglalkozik, különválasztva a jogi

szempontokat a gazdaságiaktól. Mennyiben válnak szét ezek a szempontok és vajon mi lehet ennek az oka?

Felhasznált irodalom:

Antal-Mokos Zoltán – Balaton Károly - Drótos György – Tari Ernő [2004]: Stratégia és szervezet, KJK- Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest. 262. o.

Salary and grievance arbitration in the CBA of the National Hockey League BALOGH Áron Péter

The National Hockey League (NHL) constitutes the most popular sports league in Canada, and arguably it is in the top three leagues as far as popularity is concerned throughout North America. However, the NHL is not only famous for the *"battles on the ice,"* but it has a history of long-stretching collective legal disputes. At the moment, the labor relations of the teams and the players (as employers and employees) in the NHL are governed by the Collective Agreement (CBA) concluded between the Board of Directors of the NHL and the National League Players' Association (NHLPA). This document not only regulates the relationship of the employers and the trade unions, but has a significant effect on employment contracts, the so called SPCs. The aim of this research is to present two different alternative dispute resolutions provided by the CBA, the *salary arbitration* and the *grievance arbitration.*

Salary arbitration is an option for the employer and the employee that is made available to settle their disputes concerning the future salary of a player with an expiring contract, as well as to determine the period of extension of the SPC and the amount of the reasonable salary. The process is strictly regulated. The eligibility to arbitration, maximum time of hearings and presentations, admissible evidences, etc. is ruled by the CBA.

In the NHL any dispute involving the interpretation or application of, or compliance with, any provision of the CBA, including any SPC, shall be resolved exclusively in accordance with the so called *grievance arbitration* procedure, except wherever another method of dispute resolution is set forth elsewhere in the CBA. Before proceeding to hearing, the parties must first seek to settle their disputes before the Grievance Committee. If the parties are unable to resolve their grievance, the grieving party shall apply for arbitration in front of an arbitrator jointly appointed. The time of the hearings is also limited in this process, and the decision of the arbitrator is final, without any possible appeal.

Considering the fact that the CBA reserves the right to regulate any disputes risen from the CBA and the decision of the appointed arbitrator is final, on the one hand, the CBA provides a fast and effective method to resolve the disputes between the parties, but on the other hand the rights of both the employee and the employer can suffer severe limitations, especially if it is examined and compared to European standards.

I would like to present the prevalence of these alternative processes in the practice of the NHL, and to reflect on how the enlightened example of dispute resolutions represented by the NHL's labor relations system could serve as an inspiration to other industries of national, especially Hungarian, labor regulations.

Keywords: collective bargaining agreement, labor relations, trade unions, alternative dispute resolution, sports law

Az illegális migránsok szociális jogai Franciaországban Dr. BARTÓK Tünde

A világon minden fejlett országnak, régiónak szembe kell néznie a migráció problémájával. Nemzetközi szervezetek (pl.: Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM)), valamint nemzetközi egyezmények (pl.: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1989. évi a gyermek jogairól szóló Egyezmény) már felismerték a legális, illetve illegális migránsok védelmének fontosságát (stb.) Franciaország, mint fejlett Nyugat-Európai ország és, mint volt gyarmatosító mindennap küzd az illegális bevándoroltak problémájával. Az illegális bevándorlók és illegális tartózkodók szociális jogai Franciaországban:

I. Társadalombiztosítás:

Főszabály szerint, az illegális bevándorlók ki vannak zárva a társadalombiztosítás egész rendszeréből, mint biztosított, és mint biztosított hozzátartozója is (például : a biztosított házastársa, élettársa, gyermeke). A társadalombiztosításban való részesülés kivétel nélkül előírják a külföldi szabályszerű franciaországi tartózkodását.

Mit jelent a szabályszerű tartózkodás társadalombiztosítás szempontjából?

A Társadalombiztosítási törvénykönyv (Code de la sécurité sociale (CSS)) D 115-1 paragrafusa szabályozza a munkavállalók és a más jövedelemmel rendelkezők, mint biztosítottak a „szabályszerű tartózkodását" , és Társadalombiztosítási törvénykönyv D 161-15 paragrafusa szabályozza a hozzátartozók „szabályszerű tartózkodását".

Kivételek : A szabályos tartózkodás alól való kivétel

Bár főszabály szerint a tartózkodási engedéllyel rendelkezők rendelkezhetnek társadalombiztosítással és az illegális bevándorlók ki vannak zárva a társadalombiztosítás rendszeréből bizonyos esetekben az illegálisan bevándorlok és tartózkodók is részesülhetnek társadalombiztosításban:

A. Egészségügyibiztosításhoz való jogok fenntartása (Code de la sécurité sociale paragraphusa L 161-8)

B. Kiskorúak

C. A hozzátartózok jogai : állampolgárság alapján

D. Fogvatartottak

E. A munkahelyi balesetek és foglalkozási megbetegedések

II. Állami egészségügyi segély: (Aide médicale d'Etat) : Azok a személyek jogosultak az állami egészségügy segélyre, akik nem rendelkezhetnek kötelező kiegészítő ingyenes egészségbiztosítási CMU-re. (Szociális és családjogi törvénykönyv L 251-1 cikke) (A CMU, Általános Egészségügyi Lefedettség (CMU) francia szociális segély, amely lehetővé teszi az egészségügyi ellátások, szolgáltatások és gyógyszerek költségeinek megtérítését, minimalizálását azon emberek számára, akik Franciaországban tartózkodnak, és akik még nem szerepelnek más kötelező kiegészítő egészségbiztosítási rendszerben.) A CMU egy éves periódus-t fedhet le. Csak a folyamatban lévő év végéig részesülhetnek a kötelező társadalombiztosítást kiegészítő támogatásban a tartózkodási jogukat elvesztett külföldiek. Az egy év eltelte után, a külföldi Állami Egészségügyi Támogatást (Aide médicale État) igényelhet, ami még kevésbé fedi le a társadalombiztosítás által nem fedezett összeget.

III. Abortusz**:** 2000. június 15-dikei határozat óta, az abortusz nem rendelhető legális tartózkodáshoz illetve lakóhelyhez.

IV. Házasság, Bejegyzett élettársi kapcsolat, élettársi kapcsolat: Nem rendelhető semmiféle legális tartózkodási feltételhez. (Conseil constitutionnel, 2003.évi november 20-ai 2003-484 számú döntése).

V. Iskolához való jogosultság : Nem rendelhető a szülők szabályszerű tartózkodásának feltételéhez (1991.évi június 6-ai miniszteri rendelet és Nemzeti oktatási Törvénykönyv L 113-1 cikke)

VI. Bölcsőde: Nem rendelhető a szülők legális tartózkodásának feltételéhez

VII. Munkahelyi balesetbiztosítás: tartózkodási engedély hiányában is van lehetőség munkahelyi balesetbiztosításban részesülni. (Társadalombiztosítási Törvénykönyv L 374-1 cikke)

VIII. Nyugdíj es kiegészítő nyugdíj: Nem szükséges Franciaországban tartózkodni, ahhoz hogy nyugdíjban részesüljünk. A francia kiegészítő nyugdíjban részesülni is lehetséges franciaországi legális tartózkodási engedély nélkül, valamint anélkül hogy a jogosult Franciaországban tartózkodna.

IX. Szállás: A francia szociális és családjogi törvénykönyv 111-2 cikke (L'article L 111-2 du Code de l'action sociale et des familles) előírja a tartózkodási engedéllyel nem rendelkezők szállásköltségeinek állam általi felvállalásának feltételeit.

X. Családi ellátások :Korlátozottan, de bizonyos esetekben lehetséges, hogy a tartózkodási engedéllyel nem rendelkező szülő jogosult legyen bizonyos családi ellátásokra.

XI. Helyi közösségek sajátos szociális ellátásai : Néhány esetben lehetséges tartózkodási engedéllyel nem rendelkezők is igénybe vegyék ezen ellátásokat

XII. Tarifa csökkentés a tömegközlekedésben : Semmiféle tartózkodási engedélyhez nem köthető. A törvény egyetlen feltételhez köti. Az alacsony jövedelemhez való feltételhez. (L'article 123 de la loi 2000-1208 du 13 décembre 2000 relative à la Solidarité et au renouvellement urbains (SRU))

A Tiszák kormányai – Tisza Kálmán és Tisza István kormányainak, azok szerkezetének és működésének összevetése Bathó Gábor

A jelen tanulmány mind módszertanát, mind tartalmát tekintve része a doktori kutatásomnak, szervesen kapcsolódik doktori témámhoz. Kutatásom az 1848 és 1944 közötti magyar kormányok (minisztériumok) szervezetét és működését, illetve az ezekben bekövetkező változásokra, fejlődésre irányul. A kutatás célja annak megállapítása, hogy a vizsgált időszakban felállt kormányok szervezete és működésmódja átvett mintákat követ vagy a magyarországi szerves fejlődés eredménye. A szerves fejlődés vizsgálatakor különös figyelemmel vagyok a történeti alkotmányra, a mintaátvétel vizsgálatakor annak indítóokaira.

A kutatás alapját képezi a kormánystruktúra változásait tartalmazó tényhalmaz. Ehhez kapcsolódnak a kortárs és a későbbi elemzések a működésbeli és szervezeti változásokról. A tanulmány megvalósítja a két miniszterelnök kormányaira vonatkozó összegzést, illetve a saját szempontrendszerem szerint elemzését.

A vizsgálat tárgyát Tisza Kálmán több összetételű kormányának (1875-1890) és Tisza István két kormányának (1903-1905, 1913-1917) struktúrája és működése jelenti. E két miniszterelnök, illetve kormányaik kiválasztásának oka alapvetően az volt, hogy ezek a kormányok voltak – meglátásom szerint – a legmeghatározóbbak és a legjelentősebb hatásúak a dualizmus időszakát kezdetére és végére. Külön izgalmassá teszi a vizsgálatot a tény, hogy apa és fia a két vizsgálat tárgyává tett miniszterelnök, így a változtatások egymáshoz való viszonyukban, motivációjukban is vizsgálhatók. Az itt bemutatandó tanulmány különös tekintettel van a minisztériumi struktúra változásaira a kormányok megalakulásakori, illetve a kormányok működése közbeni, valamint a követő kormány megalakulásakori időállapotban. A tanulmányban vizsgálom a kormányzati fluktuációt, a kormánytagok szociológiai és demográfiai jellemzőit, valamint a kormánytagok kiválasztásának

alapját, a szakmai vagy a politikai okok dominanciáját. Minden változtatás esetében vizsgálom azok szükségességét, indító okait, következményeit és azt, hogy egy-egy szervezetbeli vagy működésbeli változtatás szervesen beépült-e a rendszerbe vagy egyszeri, ideiglenes módosítás volt. A változások, módosítások, kiigazítások tekintetében különösen fontos vizsgálati szempont, hogy az adott változtatás illeszkedik-e a történeti alkotmány rendszerébe vagy azzal nincs összhangban.

Jelen tanulmány készítése előtt általánosságban a hipotézisem az volt, hogy a vizsgált kormányokban, a kormányok szervezetében tett változások nem illeszkednek szervesen a magyar kormányfejlődésbe, azonban ezek a változtatások maradandónak bizonyulnak a későbbiek tekintetében.

A teljes kutatás végső célja az, hogy átfogó képet kapjunk a vizsgálat tárgyává tett időszak kormányzati változásairól, azok okairól, megvalósításáról és szervesüléséről. Ennek alapjaként rendelkezésre áll, illetve a kutatás végére teljesen letisztultan rendelkezésre fog állni egy olyan szempontrendszer, amely a későbbi időszakok kormányainak vizsgálatát is lehetővé és eredményessé teszi a történeti alkotmányhoz való kapcsolódás és változások szervessége szempontjából.

Kulcsszavak: Tisza István, Tisza Kálmán, kormány, minisztérium, dualizmus

Felhasznált irodalom:

BÖLÖNY József–HUBAI László (szerk.): Magyarország kormányai 1848-2004. Budapest, Akadémiai, 2004.

ILONSZKI Gabriella (szerk.): Szakértők és pártemberek. Kormányzati elit Magyarországon 1848-2010. Budapest, Akadémiai, 2011.

MARUZSA Zoltán – PALLAI László (szerk.): Tisza István emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára. Debrecen, DE Történeti Intézete, 2011.

SZÁSZ Károly: Tisza István: élet- és jellemrajzi vázlat. Budapest, Athenaeum, 1920.

TŐKÉCZKI László: Tisza István eszmei, politikai arca. Szentendre, Kairosz, 2000.

VISI Imre: Tisza Kálmán: politikai jellemrajz a tízéves miniszterelnöki jubilaeum alkalmából. Pozsony, Stampfel, 1885.

VÉCSEY Tamás: Tisza Kálmán: politikai és publicisztikai tanulmány. Celldömölk, Dinkgreve, 1931.

KOZÁRI Monika: Tisza Kálmán és kormányzati rendszere. Budapest, Napvilág, 2003.

A KÖLTSÉGVETÉSI CSALÁS, MINT „ÚJ” TÉNYÁLLÁS ÉRTÉKELÉSE BELINSZKY Adrienn

A költségvetési csalás tényállását a 2011. évi LXIII. törvény állapította meg. Az addigi adócsalás tényállását váltotta fel. Azért volt szükség az új szabályok bevezetésére, mivel a Kormány a költségvetés védelmének minden eddiginél nagyobb jelentőséget tulajdonít. A védelem eddigi rendszere elavultnak bizonyult a gazdasági fejlődés és a bűnözők leleményessége miatt. Ha a történeti fejlődést vesszük alapul megfigyelhető, hogy a magánjogias felfogás mindvégig megmaradt, hiszen az elsődleges cél a szolgáltatás teljesítése, másodsorban beszélhetünk csak megtorlásról. Ezért kívánom megvizsgálni a költségvetési csalás közvetlen előzményét az adócsalás tényállását, illetve hogyan fejlődött ki belőle az új tényállás, miért nem bizonyult hatékonynak a korábbi tényállás? Mikor alkalmazhatunk büntetőjogi eszközöket, hogyan pönalizálják a kötelezettségek alól kibúvókat? Érvényesül-e az ultima ratio elve, hogy az állam, csak legvégső esetben élhet büntetőhatalmával?

Az új költségvetési csalás bűncselekmény kodifikálásának célja az volt, hogy következetesebbé és

használhatóbbá tegye a Btk. alkalmazását a költségvetést károsító bűncselekmények vonatkozásában. Indokolt volt, hogy a bűncselekmény közvetlen jogi tárgyát és az annak sérelmét jelentő elkövetési magatartás helyett immár maga a költségvetés legyen a védelem fókuszába, s az elkövetési magatartást a lehető legabsztraktabb módon legyen megfogalmazva. A hatályos 2012. évi C. törvény XXXIX. Fejezetben tartalmazza a költségvetést károsító bűncselekményeket: 395. § Társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással visszaélés, 396. § Költségvetési csalás. 397. § A költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása, 398. § Jövedékkel visszaélés elősegítése.

A költségvetési csalás hatályos törvényi tényállását kívánom elemezni valamint a kialakulóban lévő bírósági joggyakorlatra is kitérek, statisztikai adatokkal és jogesetekkel, esetelemzésekkel szeretném a vizsgálódást alátámasztani és megindokolni. A leggyakrabban előforduló költségvetést megkárosító cselekményeket is kívánok szemléltetni, úgy, mint a jövedéki csalások, vagy számla nélküli értékesítés, ingatlan kiadása, borravaló, feketemunka stb. Úgy gondolom érdemes nemzetközi kitekintést is végezni e körben, összehasonlítani más országok szabályozását a hazai szabályokkal, főként a német szabályozásra kívánok kitérni.

Kevés joganyag áll még rendelkezésre az új szabályozást illetően, de többek között vizsgálat alapjául veszem dr. Molnár Gábor Miklós eddig elért eredményeit, törvényeket, a 2012. évi C. törvényt, a Btk. kommentárát, uniós irányelveket és a Bírósági Határozatok Tárát, illetve a NAV által rendelkezésre bocsátott statisztikákat. Azt remélte a jogalkotó, hogy a költségvetés védelme érdekében bevezetett új megoldások, alkalmasak lehetnek arra, hogy kiiktassanak számos „kiskaput", visszaélési lehetőséget, lecsökkentsék a nagyfokú látenciát, így a védelem hatékonysága ugrásszerűen javulhat. Azt vizsgálom, hogy vajon elérte célját ezzel a szabályozással, vagy további módosításokra lesz szükség, ebben tekintetben de lege ferenda javaslatokkal élek.

Kulcsszavak: költségvetési csalás, adócsalás, költségvetés védelme

Gondolatok a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságának vitás kérdéseiről Dr. BÉRES Nóra

Az államok között írásban kötött szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezmény 34. cikke kimondja, hogy a nemzetközi szerződések harmadik állam számára – annak beleegyezése nélkül – sem kötelezettségeket, sem jogokat nem hozhatnak létre. A szerződések relatív hatálya – vagy másképpen, a *pacta tertiis nec nocent, nec prosunt* –elvi jelentőséggel bír a nemzetközi jog normarendszerében, és mára már a nemzetközi szokásjog részét képezi.

Mindemellett, a Nemzetközi Bíróság Statútumának 38. cikke meghatározza a nemzetközi jog elsődleges és másodlagos forrásait, amelynek értelmében, az elsődleges jogforrásokat a nemzetközi szerződések, a nemzetközi szokásjog és a civilizált nemzetek által elismert általános jogelvek képezik. A nemzetközi szerződések konszenzuson alapuló rendszere csak a megállapodásban résztvevő felekre nézve bír kötelező erővel, ettől eltérően azonban főszabály szerint a szokásjog valamennyi államot kötelezi.

Mint ahogyan fentebb már utaltam rá, a nemzetközi szokásjog fundamentális tétele, hogy amennyiben egy állam nem részese egy adott nemzetközi szerződésnek, úgy az adott szerződés normái nem kötelezik a nem részes államot. Ebből következik, hogy – külön bilaterális szerződés hiányában – a szerződésben részes államok és a szerződésben nem részes államok kapcsolatának szabályozásánál egyedül a nemzetközi szokásjog vehető figyelembe.

Nincs ez másképpen a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának esetében sem, különösképpen, hogy olyan szerződésről lévén szó, amelyhez az államok jelentős része nem csatlakozott, így pl. az

Amerika Egyesült Államok, India, Izrael, Kína vagy Oroszország sem. Annak ellenére, hogy a fent leírtak értelmében, a Római Statútum csak az azt aláíró és ratifikáló államok esetében bírhatna kötelező érvénnyel, bizonyos feltételek fennállása esetén a Statútum a szerződéses konszenzus kialakításában részt nem vett, így a szerződésben nem részes államokra is kiterjeszti a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságát. A Statútum 12. cikk (2) bek. (a) pontja úgy rendelkezik, hogy amennyiben az 5. cikkben felsorolt bűncselekményeket (népirtás, emberiesség elleni bűncselekmények, háborús bűncselekmények és agresszió) valamely részes állam területén követik el, úgy az állítólagos elkövető felett a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósággal rendelkezik, tekintet nélkül a vádlott állampolgárságára. Ezen rendelkezés pedig egyértelműen szembemegy a nemzetközi szokásjogi gyakorlattal.

Előadásom, illetve tanulmányom célja, a fent vázolt probléma részletes ismertetése.

A BÍRÓ SZEREPE A BÜNTETŐPERBEN BÍRÓI ETIKA ÉS SZUBJEKTIVITÁS Bihari Erika

Kutatási témám a bíró szerepe a büntetőperben, a bírói etika és szubjektivitás. Ezen területen számos szemszögből vizsgálódhatunk, amit teljesen alátámaszt a számtalan szakirodalom, tanulmány, a témát körülölelő jogi szabályozás és maga a bírói gyakorlat. Ahhoz, hogy megismerjük a mai igazságszolgáltatási rendszert azon belül is a bírói pervezetés sajátosságait, érdemes röviden áttekinteni a büntetőeljárás jogi hátterét. Így megismerhetjük mi is pontosan a bíró szerepe az büntető perekben. A kutatás fő irányvonala a bírói etika és a szubjektivitás. Mi a helyes bírói magatartás, milyen az etikus bíró? Befolyásolja-e a döntést az eljáró bíró életkora, neme, vagy akár a média és a közvélemény. Mindezekre a bírói gyakorlat, valamint tanulmányok, sajtó-és folyóirat cikkek vizsgálatával keresem a válaszokat. A kutatás kezdeti fázisban tart. Érdemes ezzel a témával részletekbe menően foglalkozni, hiszen napjaink egyik fontos jogi kérdése, hogy mennyire hatékony a hatályos szabályozás, hogyan célszerű újragondolni a bíró szerepét az eredményesebb büntetőperek lefolytatásához. „Miközben az Egyesült Államokban heteken belül bíróság elé kerül egy moziban lövöldöző többszörös gyilkos, Magyarországon évekig húzódhatnak a sokkal egyszerűbb megítélésű és kisebb súlyú ügyek is." Mind a Kúria mind pedig a Magyar Ügyvédi Kamara vezetősége céljai között szerepel egy bíróbarát, a társadalom elvárásait és a szakma követelményeit hatékonyabban szolgáló, korszerű perrend megalkotása. Véleményem szerint is célszerű lenne, egy ilyen fajta szabályozás létrehozása, hiszen az Alaptörvény garanciális elemként írja elő a bírósági döntés ésszerű határidőn belüli meghozatalának kötelezettségét. Soha nem könnyű egy új szemléletváltás kialakítása, de a fejlődéshez elengedhetetlen. Az Országos Bírósági Hivatal kezdeményezésére 2013. május 17-én megalakult a büntetőeljárás-jogi kodifikációs bizottság és azóta tart az új büntetőeljárási kódex kidolgozása. Az Igazságügyi Minisztérium közleménye alapján az új törvényt a 2014-2018-as ciklus alatt tárgyalhatná és fogadhatná el az Országgyűlés.Eddigi kutatásom során nagyon sok folyóiratban, internetes archívumban találok cikkeket, tanulmányokat, amik leginkább hétköznapi, gyakorlatias rendszerben vizsgálják a bírók munkáját. Számtalan foglakozik a bírák függetlenségével - itt fontos megjegyezni, hogy a jelenlegi szabályozás olykor ellentmond a büntetőperben a bírótól elvárható független, az ügyre felülről rátekintő, semleges magatartásnak.

Laikusként mondhatjuk, hogy a „bírók is emberi lények”. Ám ha belegondolunk és utána járunk láthatjuk, mégis kicsit másabbak mint egy átlagember. Magatartásukkal, tudásukkal alkalmasnak kell lenniük feladatukra. „A bíró – a tevékenységére irányuló közfigyelem miatt – nem élheti ugyanazt az életet, mint egy átlagpolgár” olvasható Dr. Orosz Árpád 1994-ben megjelent tanulmányában. Etikai szempontból fontos, hogy a jó bíró pártatlan és független, valamint

tisztségének gyakorlása során kizárólag az Alaptörvénynek és a törvényeknek alárendelve, a legjobb tudása és lelkiismerete szerint jár el. Az Országos Bírói Tanács 2014-ben elfogadta a Bírák Etikai Kódexét. Ez a Kódex a legfontosabb etikai elveket és magatartási szabályokat tartalmazza, amelyek a bírói hivatáshoz kapcsolódó alkotmányos és törvényes rendelkezések végrehajtását segítik, úgy, hogy azok Magyarország igazságszolgáltatásában dolgozó valamennyi bíró részére iránymutatásul szolgálnak.

Mint ahogy a mindennapi életben, családban, baráti társaságban mindenki más és más személyiség, úgy a bírák is igen különbözőek. Az ítélkezés során az érzések, vágyak, előítéletek, minden befolyásoló körülmény kizárására kell törekedniük a bíráknak. A pervezetés során áttörhet egyéniségük, de nem mindegy milyen mértékben. A jó bíró határozott, fejlett kommunikációs készségekkel rendelkezik és döntésképes.

Felhasznált irodalom:

CSIBA Tibor, A bírói hivatás néhány lélektani vonatkozása, Bírák Lapja, 2006/1. sz.
Dr. OROSZ Árpád, A bírói hivatás etikája, Bírák Lapja,1994.IV.2. sz.
ELEK Balázs, A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Debrecen, 2008.
HERKE Csongor, Büntető eljárásjog, Budapest, 2010.
SOLTÉSZ Judit, A bíráskodás szerepelméleti aspektusai, Jogtudományi Közlöny, 2002,57.évf.6. sz.

A konszernek jogalanyiságának aktuális kérdései Dr. BODÓ László

Miközben a posztindusztriális forradalom és a globalizáció eredményeképpen a XXI. században a konszernek (vállalat-összefonódások, "multinacionális" vállalatok) gazdasági egységét a határos társadalomtudományok többsége (pl. közgazdaságtan, szociológia) evidenciaként kezeli, addig a jogtudomány területén több mint egy évszázada töretlenül tartja magát a vállalatkomplexumok jogi önállóság - gazdasági önállótlanság fogalompár szerinti definiálása. Ezen elmélet lényege abban ragadható meg leginkább, hogy a jog a konszernt "csupán" gazdasági instrumentumként hajlandó kezelni, míg annak jogalanyiságát eshetőlegesen sem kívánja megadni. A társasági jog ilyetén való "tagadása" abból a máig ható klasszikus XIX. századi jogfelfogásból fakad, amely - konszernjelenség, mint gazdaságszociológiai tény megjelenését megelőzően - elképzelhetetlennek tartja, hogy a jogi személy tagjai között legitim érdekellentét álljon fent.

Jogelméleti szempontból a konszernjelenségre, mint a jogi személyiség évszázadok alatt kikristályosodott és megalapozott fogalmának relativizálódását eredményező modern fejleményre is tekinthetünk. Míg a kapitalizmus kezdetén a jogi személyiség (elsősorban mint a magánvagyon előtti lepel) gazdasági ösztönző erőt adott, úgy a konszernjelenség alkalmat adott a jogi személyiséggel való visszaélésre. Társasági jogi (polgári jogi) megalapozás nélkül a konszernjelenség kihívásaira az egyes jogágak autonóm módon reagáltak, amelyek minden esetben lyukat ütöttetek a jogi személyiség merev pajzsán.

Európa szerte általánosnak mondható, hogy a nemzetállamok nem csak a konszern jogi személyiségét, hanem még a korlátozott jogalanyiságát is vonakodnak megadni. Mindeközben a konszernek kézzel fogható egysége a többi társadalomtudomány, a tagjai és még a hétköznapi ember számára is magától értetődő. A téma aktualitását az szolgáltatja, hogy a XXI. század gazdasági jelenségei okán a társasági jognak (polgári jognak) is újra kell definiálnia a konszern fogalmát, különösen a jogi személyiség, jogalanyiság dogmatikája alapján. A folyamat az ellenkező irányból

ugyan, de megindult: a konszern uralkodó tagjának helytállási kötelezettségének megteremtése - melyet az új Ptk. is alkalmaz - a jogi személyiség egyik legfőbb támfalának megdöntésével fenyeget.

Ilyen körülmények között vizsgálni kell, hogy a valós gazdasági folyamatok és a jogi szabályozás mennyiben hozható összhangba egymással, s amennyiben a konszern relatív jogképessége gazdasági szempontból előremutatónak bizonyul, úgy felülbírálni a klasszikus társasági jog jogalanyiság felfogását a konszernek tekintetében.

Meglátásom szerint a vizsgálat semmiképpen nem vezethet arra az eredményre, hogy a konszern jogi személyiségre érdemes gazdasági instrumentum volna, tekintettel arra, hogy ez szembe menne a konszernjelenséget uraló belső gazdasági törvényszerűségekkel. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a konszernek korlátozott jogalanyisága ne volna megteremthető akkor, amikor az haszonnal járna a konszernjelenség számára és az akadályok "csupán" dogmatikai jellegűek. Elsősorban ezen területek feltárását igyekszem elvégezni.

A jogi személyiség fogalma széles körű hazai és nemzetközi szakirodalomnak örvend (célvagyon, fikciós, realitáselméletek), s a konszernjelenség elméleti közege is megragadható elsősorban multidiszciplináris jelleggel (Coase, Galgano, Jensen, D. Bell), azonban a konszernjelenség a jogi személyiséggel összefüggésben ez idáig nem került részletesen a kutatások fókuszába.

Kulcsszavak: Jogi személy, jogalanyiság, konszern, felelősség-áttörés

Emberi méltóság-koncepciók az EJEB bioetikával kapcsolatos gyakorlatában Buzás Péter

Az emberi méltóság tiszteletben tartása kiemelt szerepet tölt be a modern bioetikában. Egyrészt a kortárs diskurzusban széles körben elterjedt emberi jogi alapú megközelítésnek köszönhetően ez az elv adja az orvoslás és a biológia által felvetett morális és jogi kérdésekre adott válaszok alapját. Másrészt sokszor hivatkoznak rá úgy, mint az erkölcsileg megengedhetetlen technológiák alkalmazásának végső korlátjára. A biomedicina egyes alkalmazásainak opponensei éppen azért ellenzik a beavatkozásokat, mert álláspontjuk szerint sértik az emberi méltóságot. A méltóság e kettős értelemben vett megfogalmazása kifejezésre jut az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt egyezményben, valamint annak kiegészítő jegyzőkönyveiben is. Az instrumentum és a benne megfogalmazott normák elsődleges célja az ember méltóságának védelme. Az olyan rendelkezések, mint a tájékozott beleegyezéshez vagy a magánélethez és a tájékoztatáshoz való jog, az egyén szabadságát, kanti értelemben vett autonóm cselekvését hivatottak érvényre juttatni az orvoslás és a biológia alkalmazásai tekintetében. Az individualista nézőpont mellett azonban megjelenik az egyezményben a méltóság új felfogása is, amelyet Deryck Beyleveld és Roger Brownsword korlátozó méltóságnak nevezett el. E koncepció szerint bizonyos esetekben az egyén autonómiája csorbulhat a társadalom preferenciáinak függvényében, a többségi érdekek elsőbbséget élvezhetnek az individuummal szemben. Példaként említhető az a rendelkezés, amely szerint az emberi test és részei sohasem képezhetik haszonszerzés forrását, vagy a reproduktív klónozás és az emberi génállomány megváltoztatásának tilalma. A szerzők éppen emiatt a méltóság-felfogás miatt jutnak arra a következtetésre, hogy az instrumentum a közös európai moralitás megtestesítője.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) viszonylag gyakran tárgyal a bioetikával összefüggő eseteket. A bíróság esetjoga az orvoslás és a biológia által felvetett kérdések széles körét felöleli, az abortusztól az asszisztált öngyilkosságon és az eutanázián át egészen az asszisztált reprodukciós eljárásokig. A testület ezekben az esetekben nagy jelentőséget tulajdonít a méltóság védelmének,

arra az egyezmény lényegének kiemelkedően fontos részeként hivatkozik. Kérdésként merülhet fel azonban, hogy a testület a fenti két koncepció közül melyiket részesíti előnyben, melyiknek ad nagyobb teret?

Az előadásom célja annak vizsgálata, hogy az emberi méltóság tiszteletben tartásának két felfogása közül melyik és hogyan érvényesül az EJEB bioetikával kapcsolatos gyakorlatában. Először az emberi méltóság két felfogását, az ún. megengedő és korlátozó méltóság-koncepciókat elemzem. Megvizsgálom az egyes megközelítéseket és azok leképeződését az egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyvek szövegében. Ezt követően áttérek az EJEB gyakorlatára. Röviden bemutatom, hogy miként lehet az említett konvencióból származó jogokat a bíróság előtt érvényesíteni. Majd számba veszem azokat a bioetikával összefüggő eseteket, amelyekben a testület érvelése – közvetve vagy közvetlenül – érintette az egyes koncepciókat.

Kulcsszavak: bioetika, emberi jogok, emberi méltóság, EJEB

Magyarország a migrációs változásokhoz kapcsolódó biztonsági ellenőrzések viszonylatában, a jogszabályi lehetőségek tükrében CSEGE Gyula

Magyarország geopolitikai helyzete és nemzetközi státusza miatt jelentős szerepet tölt be a migrációs útvonalak és célországok között. A schengeni határaink és az Európai Uniós országokkal határos területeink sajátos helyzetbe hozzák a hazánkba érkező külföldi személyekkel foglalkozó hatóságokat és szervezeteket.

A 2013-as évtől olyan jelentős változások zajlottak le a Magyarországot érintő migrációs tendenciák között, amely korábban nem volt tapasztalható a modern kori történelmünk során. A változások miatt megnövekedett kérelmezői számadatok nem estek vissza a jogszabályi módosítások és a migrációs intézmények szervezetszerű átalakítása után, hanem emelkedő tendenciát mutatva a 2014-es évben még jelentősebb növekedés következett Magyarországon a bevándorlók száma tekintetében.

A jelenlegi biztonsági intézkedések, amelyek a személyi szabadságjogaikban korlátozták a Magyarországra érkező migránsokat jelentős változásokon estek át 2013-ban, amely eredményei a statisztikai számadatokból megítélve felemás értékeket mutatnak. Az idegenrendészeti őrizet, majd a menekültügyi őrizet lehetőségének megteremtésével a külföldi kérelmezők menekültügyi eljárás lefolytatása érdekében hazánkba tartása nem érte el célját, illetve ezek az intézkedések humanitárius aggályokat is vetettek fel magyar társadalmi, valamint a nemzetközi szervezetek álláspontja szerint.

Fontos tényező, továbbá a Magyarországra érkező külföldi személyek biztonsági, szakhatósági ellenőrzése, amely eredményes folytatása a fenti körülmények miatt további kérdéseket vet fel. Az elmúlt években jogszabályi változások folyamatosan kísérik a Nemzetbiztonsági törvényt, amely alapvető biztonsági kritériumok ellenőrzésének alapját törekszik megvalósítani a Magyarországra érkező külföldiek körében.

A tanulmányomban ezeket a változásokat kívánom bemutatni biztonsági és jogi környezetbe helyezve, valamint a bevándorló személyek közötti hatósági folyamatok lehetséges akadályai és tendenciái változását is elemezni szándékozom.

A helyi önkormányzati képviselők méltatlanságának intézménye Dr. Cseporán Zsolt

A méltatlanság jogintézménye új elemként került bele a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvénybe (a továbbiakban: Mötv.). Ennek értelmében a szabályozás alapján kötelező megszüntetni azoknak az önkormányzati képviselőnek a mandátumát, akik bizonyos, törvényben meghatározott feltételeknek nem tesznek eleget. Így méltatlanságot megalapozó ok lehet az Mötv. 38. § (1) bekezdése szerint például a szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztést kiszabó jogerős ítélet; az állammal, önkormányzattal szembeni köztartozás fennállta; vagy az összeférhetetlenségi okok képviselő-testület tudomására juttatásának elmulasztása.

A tárgyalt jogintézmény problematikus volta azonban több aspektusban is szembeötlő lehet, amelynek bemutatása és elemzése e tudományos munka célja. Így ennek kereteiben kiemelkedő hangsúlyt kap az önkormányzati képviselők méltatlanságának vizsgálata más (tipikusan parlamenti) képviseleti fajtákkal és azokhoz fűződő jogintézményekkel, illetve jogi fogalmakkal.

A helyi önkormányzati képviselők méltatlanságának vizsgálatát mindenképp a felelősségtan oldaláról célszerű megközelíteni, mivel annak felépítése számos felelősséghez kapcsolható elemet tartalmaz. E körben az alkotmányjogi felelősség alapvonalainak áttekintése mentén írható le az új jogintézmény struktúrája, azaz az alkotmányjogi felelősség két esetének – ti. a politikai és a (köz)jogi aspektus – a képviselői méltatlanságnál megjelenő aránya és egyensúlya tükrében. A téma összetettsége okán azonban nélkülözhetetlen a méltatlanság konstrukciójának összevetése más, képviselői státuszjoghoz kapcsolódó sarokpontokkal. Ebből kifolyólag tehát ki kell terjeszteni az elemzést a közvetett hatalomgyakorlást meghatározó egyes jogintézményekre. Ennek keretében kiemelkedő hangsúlyt kap a képviselői összeférhetetlenség szabályanyaga, illetve annak lényegi karakterjegyei, mivel a méltatlanság ebből a körből is átemel néhány markáns elemet, amelyek az új környezetben értelmezésre szorulnak. Ezen kívül azonban az összehasonlítás tárgyát képezik a szabad mandátum elvének releváns aspektusai is, valamint a „rokon” jogintézményektől – mutatis mutandis – átvehető olyan tulajdonságok, szabályozási modellek, amelyek a helyi önkormányzati képviselők méltatlanságával összefüggő garanciarendszer alapjait adhatják. Végül pedig nem mehetünk el jelen jogintézmény gyakorlati érvényesülése mellett sem, mivel annak értékelése olyan tapasztalatokkal szolgálhat, amelyek a jogalkotó számára is hasznosak és megfontolandóak lehetnek – mutassanak azok akár a szabályozás finomhangolását szolgáló esetleges törvénymódosítás, akár a dereguláció irányába.